

Јовица Ђурђић
АГОСТИНА
ПОД
КОШЋЕЛОМ

Јовица Бурђић

АГОСТИНА

ПОД

КОШЋЕЛОМ

Библиотека
ПЕНЕЛОПА

Уредник
ИВАНА БУРБИЋ

На корици и овийку:
СЕНКА ВЛАХОВИЋ
Кад то зачу царица Милица...

ЈОВИЦА ЂУРЂИЋ

АГОСТИНА
ПОД
КОШЋЕЛОМ

Књижевни атеље

Београд

ISBN-978-86-921091-9-5

КУЋА С ДУШОМ

Јутарњи ваздух испуњен мирисима скоре кише, камилице и покошене ливаде пуни му груди док корача кроз долину. С леве стране пута је зелена и бистра река у којој се огледа небо са распршеним малим белим облацима и првим сунчевим зрацима просутим по њеној површини. О како је само волео ову реку и колико је времена проводио на њој као младић. Тишина чврсне. Ослушкивање тишине за њега је најлепша музика. Чује само бат својих корака по ситном туцанику. Дуго се вози дрндавим аутобусом који се непрестано тресао, као да ће се распасти, пењући се с муком и уз најмање брдо. Целим путем дремуцкао је и трзао се, повремено гледајући кроз стакло у ноћ и покушавајући да разазна где се налазе, мада је, након толико година, мало тога могао да препозна. Сада, када је коначно изашао и протегнуо ноге, силазећи са асфалта на макадамски пут, чини се чио и весео. Корачајући

види с обе стране уцветале ливаде које још нису покошене и подаље снене куће чије кровове милује сунце. У руци му је омањи кофер, на глави шешир, а на леђима ранац.

Један аутомобил великом брзином пројур крај њега праћен ковитом прашине, а онда се опет све умири и он настави да корача.

Одједном запљускује га лековити мирис липе. Липа је свето словенско дрво, мисли и застаје испод њене крошње. Одлучује да седне на клупу коју је неко ту направио, вероватно за путнике намернике, јер се од туда види панорама сеоцета преко реке. Одлаже кофер, скида ранац с леђа, проналази у њему воду и пије. Умива га блага лековита јутарња светлост. Познаје то мало село преко. Некада је као младић одлазио у њега на вечерње забаве. Сећа се и Нине, њеног лика из тог доба – лепушкасто румено лице и расцвале уснице, са осмехом који стално трепери, дуга равна коса и витко тело балерине. Та слика је тако жива, непоновљива. Сада је сигурно проседа као и он, вероватно и бака. Колико је само пута, за све ове године, мислио на њу, увек је замишљајући онакву какву памти, младу и танковиту, никако друкчије. Јер, она за њега није могла да остари.

Он, Лазар Палигорић, грађевински инжењер у пензији, након много година иде коначно у завичај који није веома дуго посећивао. Прошло је готово пола века од када

из далеке Аустралије није долазио у родно село. Нешто неодрљиво вукло га је да се упутити на тај далеки пут. И он је напречац одлучио да крене користећи авион, воз и аутобус да би стигао у познату долину.

Сада, ето, седи испод расцветане липе и преко реке гледа све докле му поглед досеже, до благо заобљених брегова и кућа разбацаних по њима. Кућа је сада, сигуран је у то, много више и никако не би могао да међу њима пронађе и њену.

Није ни свестан како се стално осмехује и, још снажније него пре, види у мислима њено љупко лице, јасно као да је сада ту пред њим. У оно давно пролеће, када беху млади, грлио је њена рамена и љубио је нежно. Неке жене заиста имају лепе усне. Као скројене. Као код малих девојчица, увек, мада су већ убрале коју годину. Човек пожели да на њима остави траг. Гледајући их такве дражесне и румене, у свој тој лепоти, нешто нас вуче према њима. Као зрела трешња. Мора да су жене с таквим уснама посебно срећне, јер изгледа да нам се оне, те усне, потајно и загонетно, сасвим овлаш, стално смеше и нуде, размишља Лазар. У другим годинама сазреле су и изоштриле се те слике чежње, увек и изнова подмлађујући се, јасне до сваког детаља. Она испод расцветале трешње, блистава од младости и лепоте, и сама му се предаје сва устрептала, уз тихе уздисаје, затворених очију.

Већ годинама у свом невеселом животу, испуњеном чежњом и самоћом, Лазар је сањао само један сан: да посети завичај и потражи старе снове, да види шта се све променило. Па, ипак, и подсвесно, поред свега осталог, првенствено њу. А оне далеке послератне године, када је морао да бежи преко границе, након што је у друштву с полупијаним пријатељима у кафани, лануо нешто против власти, комуниста и њихове тираније како је рекао, а неко га већ сутрадан оцинкарио, није ни часа двоумио, него је побегао да се не врати све до сада, када су у земљи настале велике промене.

И, ево, Лазара Палигорића на разваљеним дворишним вратницама родитељске куће, стоји и немо посматра оно што је остало од свега. А оно што је остало зарасло је у шикару, кроз коју мора да се провлачи, када коначно одлучи да закорачи у двориште, како би дошао на кућни праг. Нека стабла изђикала су изнад поцрнелог крова, а једна висока бреза је још ту. Давно је као дечак посадио њих две, али се једна осушила када су у њеној близини просули врелу комину након печења шљивовице. Ова што је остала сада је права лепотица и није му јасно да и брезе могу да нарасту тако високо. Дворишна зграда, која је некада служила као остава, готово да не постоји, штрче само њени остаци с неколико иструлелих греда и накривљена врата са испуцалом зеленом бојом која се љупа. Около

су комади разбијеног црепа и висока трава. Штала је, зачудо, још ту, али му се она сада чини исувише малом. Некада давно, као дечак, крио се у сену на њеном тавану с једном девојчицом и ту доживео своје прво љубавно искуство. Обоје су у том тренутку били исувише млади и није му годинама било јасно како се то десило. Тек када су угледали црвене капљице премрли су од страха, остали још неко време ту, а осталог што се збивало касније се није сећао.

Уз кућу је бунар који је копао с оцем. Он никада није добио ограду, па је и тамо у далекој Аустралији размишљао како је опасност за пролазнике и животиње које су могле лако да падну у њега. Кућа је оронула, без фасаде која никада није направљена. Неки прозори су отворени, оквира са избледелом белом бојом, разлупаних стакала, а жице за струју су још на крову, мада светло у кући одавно није блеснуло.

Кућне степенице су излокане кишом и мразом, јер њихов бетон никада није обложен каменом или плочицама. Ипак су се још држале уз терасу на којој је било планирано да се направи купатило. Десно је сада веома висока трешња која мора да обилно рађа, иако на њој примећује неколико сувих грана, а даље запуштени шљивик. Још даље је шума која се толико примакла, само што није загрлила кућу. Покушава да се пробије до некада

ограђеног места где су чували свиње, да види да ли је можда ту она трешња крупних, чврстих и белих плодова какве никада у животу после није јео. Увек се са сетом сећао баш ње и размишљао како би је ваљало размножити клонирањем, сачувати нешто тако добро. Разочарање је велико када се примакне и види да од ње није остало ништа.

Лазар непомично стоји на кућном прагу и зури у месингану кваку која још понегде светли златастим сјајем, иако је сва обливена дебелом наслагом патине и залепљене прљавштине. Колико је само пута она притиснута прљавом тежачком руком а да никада није опрана. Непоновљива су она времена кратке среће када се враћао кући млад и полетан.

Још стоји на истом месту, нем, као да се плаши да гурне врата која зјапе незакључана. Тамо, у шуми мириса који су долазили из воћњака и храстика, о како то добро памти, некада су певала јата птица, тако јасно и гласно као нигде другде, нарочито у рано јутро или вече. Понекада је с дивљењем сатима ослушкивао тај птичји хор не могавши да заспи. А онда би ујутро ранио на аутобус и одлазио у град у школу.

Ветар га плъусну по лицу и то га прену. Лагано гурну врата која тихо зацвилеше и он готово упаде у ходник с подом од набијене земље. Лево је остава, десно једна од спаваћих

соба, а право дневни боравак са посивелим подом од букових дасака у коме још стоје креденац и сто са две клупе које је отац давно направио од грубо тесане храстовине.

„Види, па то нико није однео за све те године”, помисли Лазар.

У следећој пролазној омањој соби још стоји орман који је радио њихов рођак, а даље у још једној спаваћој соби разваљена два ормана, кревети без мадраца, са проваљеним подом изнад подрума. Исто је и са таваницом изнад које су некада јурили пацови. Гледа напоље кроз прозор на гране које додирују стакла. Небо му личи на површину мора.

„Од свих мора и океана има нешто што је веће, то је небо; а од неба већа је само унутрашњост људске душе и срца”, мисли Лазар.

„Ипак”, мрмљао је себи у браду, „најмање је истражено људско срце. Јер оно може толико да пати, а опет нас тера да живимо. Наша је срећа у нама, а живот оно најбоље и најдрагоценије што имамо. Ваљда и јесам због тога данас овде.”

Отворивши једну ладицу на креденцу угледао је неколико старих црnobелих фотографија.

„Боже, је ли могуће? Како да их нико није узео?”

На једној је он са сестром и два рођака. Снимљено на некој ливади, вероватно на сео-

ском збору на које је ретко одлазио. У даљини су благи и питоми брежуљци, чини му се да препознаје и ову кућу на тој слици.

„Кућа с душом, да. То си ти”, прошапутала Лазар излазећи напоље.

Одлучује да посети јединог стрица који је остао у животу. Затиче оронулог старца који још има јасне црте лица његове фамилије. Ту је и стрина, сада много дебља него што је памти. Док седе у дворишној сеници од винове лозе присећају се ранијих догађаја. Као гром га погађа сазнање да Нина није више жива. Дуго ћути док му причају о њој. Осећа се пусто. Као преварен. Зашто сам уопште кретао на овај пут, мисли. Сада схвата да се због ње у ствари упутио на овај пут и да је све било узалуд. Иако га задржавају на спавању, он ипак одлучује да оде до оближњег града и да тамо преспава у хотелу. Као да је бежао од те чињенице да више никада неће видети Нину, онакву какву је замишљао, па ни као старицу, свеједно. Није ли требало да дође много раније? Зашто то није учинио? Није било одговора.

Остало је само још да обиђе сеоско гробље, запали свеће и да се врати. То и чини и онда, заустављајући један аутомобил, одлази у град своје младости, тамо где је ишао у средњу школу и доживео штошта.

У хотелу примећује како га рецепционерка гледа знатижељно, ваљда због његовог на-

гласка, размишља. Ипак се распитује за поједине ствари, а након тога, када остави ствари у соби, одлази у шетњу градом. Град се умногоме променио, тек понегде назире старе делове, док одоздо „од Рампе”, како су називали то место, иде узбрдицом према центру. Цело поподне обилази уличице, пијацу, место где се налази Ђачки дом, учитељску школу, гимназију, реку...

У само предвечерје, ах та предвечерја, чудо се догађа Бел Амију. То му је синило тада.

На истом месту од куда се старо Корзо лагано спушта наниже, насупрот нове цркве која је изграђена после грађанског рата, где су некада били „Стакленик” и парк, давно је преко свог друга Јозића упознао једну крхку лепотицу, у пролазу примећује како му се осмехује нека девојка.

Није застао. Чудно је било што је девојка по свему наликовала тој лепотици коју је баш ту упознао. Шта ју је навело да му се насмеши? Он то никада неће сазнати, чак и када се врати, тамо далеко, жалиће што није сазнао ко је она.

ЦВЕТНА ЛИВАДА

Помисли како је коначно пронашао своју најлепшу цветну ливаду коју је одувек тражио и о којој је непрестано сањао.

У рано преподне, једног сунчаног јунског дана, Антон, мршави господин високог раста, благог лица и бистрог погледа, са панама шеширом широког обода и омањом кожном торбом преко рамена, по струци професор биологије, задивљен је стајао на ливади поред реке, ни сам не знајући како се ту обрео и како је раније није открио. Већ је пролазио тим путем, идући све даље и даље, скрећући на различитим местима, да би на некој ливади коју би открио сатима стајао, или лагано корачао, завирујући у све те цветове који су га опчињавали. А овај пут било је довољно да само мало скрене с макадамског пута, да прође један шумарак и да се пред њим, као у најлепшем сну, у свој њеној лепоти отвори најлепша цветна ливада коју је до тада видео. Била је равна и

велика, с најразноврснијим пољским цвећем. Протезала се уздуж реке, која је сасвим лагано отицала према граду. Само једно високо дрво, негде тамо на средини, као улез, штрчало је својом великом крошњом. Сунце још није било осушило сву росу и видео је како понека капљица радосно светлуца. Око њега су зујале пчеле, бумбари, летели лептири и многи инсекти искачући испред стопала.

Антон је увек сањао да ће једном наћи баш нешто тако, као никада дотад: широку ливаду препуну цвећа у којој ће, можда, открити и неки цвет или травку које до тада нико није видео и нашао. Стајао би, гледао, сагињао се и дуго завиривао у крунице, понешто брао, мирисао и покаткад спремао у своју торбу. Готово свима знао је и њихове латинске називе, изговарајући их полугласно, као да је желео да чује како то звучи и на том мртвом језику. Неизмерна снага вукла га је да увек и свуда, ма где путовао и где се налазио, трага за ливадама и да, како је само то он умео, ужива у њима. Понекада је имао и малих неугодности, јер су се власници бунили што им газе траву, терали су га, али ништа није могло омести Антона да и даље не залази на те цветне тепихе, да им се диви и да у свакој, и сваки пут, нешто ново не види, запази и запамти. Снимао их је малим дигиталним фото-апаратом за каснија детаљна прегледавања и откривања онога што у тим тренуцима можда није запа-

жао. Након што је одсео у малом варошком хотелу, у месту које је изабрао за краћи излет и одмор, напуштајући свој досадни стан у високом солитеру, пожурио је да трага за њима, цветним ливадама у околини те вароши.

И, ето, сада је стајао, гледао и дивлио се целом том крајолику у коме не беше никог осим њега. Толико је био задивљен свим тим шаренилом, које је тек овлаш и бешумно њихао слаб ветрић, да је пожелео да се спусти до обале реке и ту мало поседи. Ипак, као да због нечега оклева, он остаде на истом месту још неко време гледајући неку птицу која у ниском лету прелеће ливаду и спушта се у шума-рак иза њега.

„То она сигурно лови бубе у лету и односи својим младима. Ако нису већ одлетели”, помисли Антон.

Прешавши ливаду стигао је до обале и сео испод једне прецветале липе. Около на обали су свуда расле тополе, па се изненади да се ту наша и она. Још је мирисала, али не тако снажно као оне на које је раније и на другим местима наилазио. У бистрој води примети јата риба које лагано круже. Њихови трбуси повремено су се беласали када би заокренуле у некој својој потрази.

На другој страни реке косили су косци, можда исто тако лепу ливаду као што је ова на којој се налазио. Били су недалеко од њега, јер је река била уска, па је могао да осмотри

њихова лица и прати сваки замах косом. Два висока младића и нешто старији човек, али снажан и вешт, закључи одмеравајући његове уједначене замахе.

Опчињен мишљу како је наишао на једну од најлепших ливада у свом животу цело тело му се пунило неком необјашњивом радошћу. Осећао је како му играју дамари и како га изненада нешто тера да потрчи, да полети у висину. Седео је потом и ослушкивао како косе оних косаца шиште кроз траву и певају птице у крошњама топола.

„Како би било лепо да је увек лето”, помисли. Да нема јесењих киша и зимских вејавица када је ускраћен за ову лепоту лутања и откривања шарених ћилима од лелујавих трава и пољског цвећа. Тада, у тим дугим ноћима, остаје му само сећање, читање у топлој соби и чекање првих топлих сунчевих зрака.

Он ће увек, све док не дођу плахе јесење кише и одлепрша лишће, бежати из града трагајући за оваквим пределима, срећан као дете. На лицу му је стално титрао осмех, као да подрхтава, налик на грч. Готово да је могао да ослушкује ударе свог срца. Они косци преко реке беху утихнули и некуд нестали, можда да се одморе и нешто поједу. Удисао је пуним плућима те мирисе који су га окруживали и није престајао да се диви сваком детаљу који га је окруживао.

Устао је и кренуо лаганим кораком уз реку. Никуд му се није журило. Зато је застајкивао, упирао поглед на све стране стално се осмехујући због нечега. Ускоро се приближио крају ливаде и уском путу који је поред ње под правим углом водио према реци.

Намах, још док се налазио на ливади, зачу гласове. Тројица мушкараца ишли су путем према обали. У рукама су имали рибарске штапове. Били су бучни.

Када су га приметили застали су на месту, као по команди.

Антон је таман желео да изађе на пут и да их поздрави, али га они предухитрише.

– Хеј, шта ти радиш ту? – упита га највиши међу њима.

Имао је грубо преплануло лице, обрасло неуредном чекињастом брадом, крупно тело и огромне шаке. Мало погурен искорачио је према Антону.

– То је тај – рече момак у избледелим фармеркама. – Видео сам га јуче у Лазића њивама. Нешто је упорно тражио.

– А ко сте па ви? – као учтивије ће један од њих, мршаваг, испијеног лица.

– Шта си то тражио? – упита га онај највиши. – Шта смераш?

– Па, ништа. Шта бих смерао – рече Антон збуњено, изненађен таквим пријемом. – Само сам мало прошетао поред реке. Волим овакве пределе.

– Ма немој! – јави се најмлађи и најнижи међу њима, онај испијеног лица и упалих очију. – Волиш овакве пределе, је ли? И газиш наше ливаде.

– Не газим, никаква штета од тога. Трава ће се брзо подићи.

– Подићи кажеш, а да ти немаш неке друге намере?

– Какве намере, људи! Само сам прошетао, ништа лоше нисам мислио.

– Немој ти нама да увијаш, него реци зашто си дошао овамо и на ову њиву!

– Па, рекао сам – одважи се Антон, али осети како му глас ипак задрхта. – Биолог сам, волим природу, истражујем...

– Аха, истражујеш кажеш – кочоперно ће онај вижљаст и најмлађи. – А да ти ниси неки шпијун и прикупљаш важне податке?

– Можда уходиш наше жене и желиш да начиниш неко зло, брајковићу! Свиђају ли ти се наше девојчице? – упита поново испијени.

Антону се усне неприродно згрчише. Осети како му тело дрхти од беса, али није знао шта да учини. Тројица грубијана су му се сада примакла сасвим близу на ливади, опколили су га. Осећао је њихов дах на потиљку. Један од њих га грубо гурну, од чега се затетура не очекујући такво шта, али ипак не паде.

– Свиђају ти се наше жене и девојчице, уходо! – закрешта опет испијени. Мршава

лице му поприми црвени грч док је хватао Антона за раме.

– Мораћеш да објасниш, шпијунчино – сада се већ дерао онај највиши и најјачи, како се Антону чинило. – Објасни полако шта радиш по нашим ливадама, ако ниси дошао због неке усамљене жене коју би обешчистио.

Антону се усне поново неочекивано извише у неки залеђени иронични осмех. У исти мах осети како му трбушни мишићи поигравају а у главу навире врелина. Око њега су била тројица грубијана којима није могао да се супротстави. Они косци преко реке су били далеко, никога другог у близини. Нека птица гласно је певала у крошњи изнад њих. Њу се то није тицало.

– Немам шта да објасним, рекао сам вам – покуша да смири ситуацију Антон. – Само сам заинтересован за биље.

Након кратке паузе дода:

– Проучавам такве ствари.

– Проучава, види ти то – унесе му се у лице момак у фармеркама. – Он проучава.

– Проучава, проучава – рече испијени док му је ситни смех подрхтавао на лицу. – Он пручава која ће од наших сестара наићи да је повали уз реку. Ето шта је. Знамо ми такве.

– Ма, људи, шта вам је? Зар вам ја личим на таквог неког?

– Баш такви – унесе му се у лице младић у фармеркама, баздећи на алкохол. – Такви

уштогљени и углађени, на први поглед велика градска господа.

– Белосветски олош у рукавицама – упада испијени.

Непојмљивост је све више обузимала Антона. Гледао их је с чуђењем.

– Какви сте ви људи? Шта вам је? Пустите ме да прођем на миру – рече.

– Да те пустимо!? Е, неће моћи – викну младић у фармеркама и, пре него што је Антон успео да подигне руку у одбрану, снажним га ударцем погоди у браду.

Пао је на земљу. Из усана му је потекла крв, а они су наставили да га ударају са свих страна, шутирају, по телу, у лице. Онај испијеног лица стао је као јарац да скаче по његовом шесиру, као да је желео да га утера у земљу.

– Ето ти, на! – дерао се неко од њих. – Па истражуј и даље.

Осећао је како губи дах са сваким ударцем ногу које су га погађале са свих страна. Готово обневидео, као кроз измаглицу, видео је те избезумљене људе у свем њиховом лудилу и непојамно схвати да ће га убити ако тако наставе. Али они, као што су ненадано почели, престаше да га бију. Неко га пљуну пре него што се удаљише.

Једва чујан звук допре му у свест. Неки инсект зујао је око његових крвавих усана, али он није имао снаге да подигне руку и оте-

ра га. Осети како се спустио на рану, голица га, и у свој тој немоћи, дође му да заплаче.

Лежао је на крају ливаде дуго, ни сам не знајући колико. Очи су му биле затворене и није имао снаге да их отвори. Лице му је било у модрицама и отекло. Није знао које је доба дана, али по сунцу које је још благо грејало закључивао је да је касно поподне. Ослушкивао је удаљени писак локомотиве долазећег воза преко реке и покушавао да се подигне. Када му то није пошло за руком, предао се и остао да лежи и даље, некако се с бока преваљујући на леђа.

Шумно дишући у једном тренутку успео је да мало отвори једно око на отеченом лицу. Чисти прозачни ваздух, наспрам млечног и бескрајног неба види неку птицу раширених крила, непомичну. Свуда тишина, и само она. Као да је цели свет замро.

На крају је успео мало да се подигне, налактивши се на десну руку.

Кад је мрак већ почињао да се слива на реку снага му се мало повратила, али је са сваким и најмањим покретом осећао болове по целом телу. Мислио је да су му ребра поломљена, можда и ноге.

На западу је светлост залуд венула. Чуо је како се у његовој близини нешто копрцка, па је с муком испружио руку и напипао жежа.

– Ето, барем ми је неко дошао – јетко процеди. – Ипак нисам потпуно сам.

Некакав слабашан болећив осмех није му силазио с лица, титрао му је и поигравао непрестано као грч, као да је у том тренутку коначно нашао нешто што је дуго тражио. Или зато што је још жив.

Онда је заспао.

Сумрак се као вео спуштао на цветну ливаду.

Сањао је како жудно пије бистру воду с реке.

Ноћу се будио и заспивао, превијајући се од болова, чупајући десном руком праменове траве. Леву није могао помакнути. Осећао се јадно и напуштено. Огромно звездано небо као да га је притискивало одозго. Лагани ноћни ветар који је долазио од реке пљускао га је по лицу, од чијег миловања му се чинило лакше. Осећао је мирис свег тог биља, чуо крекет жаба и шумове које није познавао. Ливада и река живеле су неки свој посебан ноћни живот.

Јутро је дочекао будан. С радошћу је гледао како се иза заобљеног врха планине сасвим полагаано помаља светлост. Ослушкивао је тишину. А када је сунце улило своје зраке у долину, почео је да дрхти, озебао од росе која га је натопила. Лежао је наузнак и гледао у дубину љубичастог неба, надајући се да ће га неко наћи и спасити. Дан је већ био у зрењу.

И наишао је. Девојчица која поцупкује с ноге на ногу.

Када га је угледала, застала је у месту, укочена од страха, од чега су јој крупне очи, ваљда, постале још веће. Стајала је нема и на-кратко, очито веома изненађена што га види. Учини му се да види како дрхти док је рукама гужвала хаљиницу.

Онда се брзо оронула и побегла, и пре него што су и она и он успели било шта да изусте.

Опет је било рано јунско преподне, лепо, исто као и оно јуче када се обрео на ливади, само се сада осећао веома јадно, немоћно, постиђено. Гадио му се људски род, или он сам себи.

Зачуо је гласове у врху ливаде. Нада га озари. Али, они стадоше да се удаљавају.

„Можда им она девојчица није добро објаснила где ме је видела”, помисли Антон. „Деца од страха често побркају ствари.”

И, заиста, они се потпуно утишаше. Ан-тону се смрачи пред лицем. Обузе га очај и предаде се потпуно.

Поново је зачуо да му се приближавају, а ускоро их и угледа напола отвореним оком. Стајали су изнад њега ништа не разумевајући. Осећао се бедан, несрећан, понижен, згађен над самим собом.

Успео је само болећиво да им се осмехне, овлаш да подигне руку, која након тога клону у траву и цвеће.

ГОЛО ВРЕМЕ

Танак млаз сунца, провлачећи се кроз прозор, сливао се укосо на зараслу Василијеву браду. Као да је с разлогом изабрао баш њега. Он, већ данима, незаинтересован за све, беше се некако смањио, увукао у себе, потонуо у неке само своје мисли, ако их је уопште било. Седео је напола склупчан и сасвим одсутан, стално ћутећи, погледа упртог у под, у једну тачку. Сломљен до бола, више није личио на себе, на оног здравог, јаког и витког младог човека који се недавно нашао у соби с осталима.

Када би тако седећи оћутао дуже време, устајући повијен као старац, с муком би добауљао до кревета, спуштао се у њега и савијен као штене непомично остајао да лежи, не марећи за остале. Потпуно клонуо, од све те муке која га је нагризала, није могао да усни, само је погледом тражио тај плави квадрат

неба желећи да се, неким чудом, као птица
вине у висине.

Ветар је долазио с мора, прохладан и влажан, крепећи тајанственим мирисом свеж предноћни ваздух. Таласи су на махове запљускивали обалу стварајући од капљица вунасту маглу. Настала је нека мучна тишина, свако је био заузет самим собом, замукао, ни глас да затрепери. Осим лепета крила голубова негде на крову и удара таласа о камениту обалу, никаквих звукова није било. Утихнуо је и Арсен који иначе није шкртарио на речима.

Светислав примети како Василије немо плаче. Крупне сузе су му квасиле лице сливајући се на јастук. Он гурну руком Арсена, погледом показујући на Василија и његове окрвављене руке. Тај тешки посао није био за њега и тога дана је једва издржао мучни рад. Често је падао на стене, омамљен врелином изнад 35 степени Целзијуса, с напором се дизао и са сапатником поново товарио камење на дрвена носила.

– Он то неће издржати – брижно прошапута Светислав. – Људи из града нису навикли на тако тешке послове.

– Не издржавају ни јачи од њега – закључи Арсен. – Кажу да је професор и да је написао неке добре књиге.

Као и други затвореници, пре нешто више од месец дана, стигао је бродом Пунат с групом

затвореника, оним истим смером од Бакра до Голог отока, као раније и они. Дошао је подигнуте главе, витак и усправан, леп и наочит, са неким благим и сетним сјајем у очима. Дочекали су их уобичајеном „добродошлицом” стари логораши поредани у две колоне, као и све раније затворенике, пљувањем, ударањем шакама, песницама, ногама... Светислав се већ био извештио при опонашању лажних удараца, замахнуо би и што блаже спуштао руку на јаднике, пазећи да стражари не примете ту његову глуму. Након проласка кроз шпалир, Светислав и Арсен су пожурили да прихвате некога од јадника. Тог дана био је то Василије, испребијан, окрвављен, али при свести. Као да није био сасвим свестан шта се догодило, тупо их је гледао и препустио да га одвуку. Обрисали су му окрвављено лице и положили у хладовину, тешећи га. Потихо су му објаснили ситуацију у логору.

Ујутро, сав сломљен и изубијан, појавио се пред иследником. Светислав и Арсен нису стигли да га поуче како да се понаша и шта да говори. Направио је уобичајену грешку.

– Друже иследниче... – изустиио је и одмах био прекинут.

– Нисмо ми другови, ти си бандит, ја нисам – одговорио је дрско иследник.

– Нисам бандит. Професор сам и...

– Ђути, бандо! – продерао се жутокоси иследник проређених зуба. – Бандит си и непријатељ државе као и сви овде.

Василију се учинило да однекуд познаје тог сувоњавог човека у кожном капуту, али намах схвати с ким има посла и обори главу. Сви су они личили један на другог. Даље је одговарао само шта је питан.

Ведро јутро раног лета од почетка беше врело. На малом пристаништу управо се сидрио брод Пунат. Стражари су наредили да се за дочек стари затвореници, као увек у таквим прилокама, построје у два реда. Василију се заврте у глави, смрачи, као да се и сам поново нашао у том двореду. Очас придошлице уђоше међу њих и пљување и макљажа отпоче. Не, он то не може. Не може, па нека га убију. Стајао је оборених руку, само повремено подижући их и благо спуштајући на тела придошлица, али стражарима није промакло то што је неадекватно и пасивно ударао.

– Ти, Васиље Симоновићу, одмах да си ушао унутра.

Пошао је, мислећи да можда неће жив дочекати крај поново пролазећи између два реда затвореника. Песнице су га погађале свуда по глави и телу. Тетурао је, падао, подизао се и на крају онесвестио. Када је после, ни сам не знајући након колико времена, с муком отворио једно окрвављено око, друго не могавши, видео је плаво небо и у њему, горе високо, јед-

ног галеба који је безбрижно лебдео на ветру. Арсен га је прскао водом и брисао крв неком крпом. Зажмурио је и на то око и препустио се сасвим. И последњи атом снаге чилео му је из тела.

Пролазило је време очаја, сам са својим раздирућим болом, Василије је постајао све утученији, жалоснији, мршавији, испијен, преполовљен. Згађен над самим собом и даље је углавном ћутао, ретко прозборивши по коју реч са Светиславом и Арсеном. У слободно време одлазио је на обалу, сатима седео на некој стени и гледао преко мора на копно. Да би надвладао тај потмули јецај у себи покушавао је да мисли на лепе ствари. Са лицем међу длановима, као међу листовима расклопљене књиге, загледан у море и рибе, покушавао је у себи да слаже риме песме, с намером да је касније запише. Али, то неспокојство које му је разарало душу никако није успевао да смири ни на који начин.

Понекада би устајао и млатарао рукама, као птица, као да ће да полети. Посматрајући га у исто време и зачуђеним и сажалјивим погледом, Светислав му је хитао у сусрет, бојећи се да сам себи не науди. А када би му пришао на неколико корака, видео је како се шашаво смеје, а потом, када би га приметио, скупљао усне у болну гримасу.

– Ноћас сам сањао мајку – рече када Светислав седе поред њега. – Стајала је доле уз

реку, на дну наше уцвале и усталасане ливаде и дозивала ме жалостиво: Василијееее...!

Светислав га погледа и насмеши се, не знајући шта да му одговори.

– Очи су ми се намах избистриле, а груди испуниле радошћу. Потрчао сам према њој и у том часу пробудио. Схватио сам како тренутак бола увек дуже траје од тренутка радости. До зоре сам ослушкивао ветар.

Светислав схвати колико воли тог немоћног човека, који је, као и он, сигурно великом грешком доспео на ово пусто каменито острво. Можда је негде само изговорио криву реч, до јуче и пожељну, па га је неко пријавио и сместио на овај сурови крш. А можда је неко у некој његовој песми криво протумачио неки стих, ни сам га не разумећи.

– Проћи ће и ово, Василије – рече не верујући ни сам у то што говори. – Вратићеш се кући поред реке и мајка ће те дочекати раширених руку.

Погледао га је сажаливо видећи како је сасвим утањео и свео као биљка на суши. Седели су и даље неми, загледани у дубину мора. Као да су све речи биле сувишне.

Ниско непрозирно небо наговештавало је кишу. Као да се спустило сасвим на хриди, да их покрије и уништи. Море је постало тамно-модро и узнемирено. Негде у висинама чуло се хујање ветра. Одједном се зачуо нестварни пригушени шум летње кише. Ненадано се уз

јачи пљусак спустио мрак као густа растопљена смола, али су они и даље остали да седе под тим изненадним проломом, с неким пркосним отпором.

Као што се брзо замрачило, тако се истом брзином небо бистрило као замућена вода потока. Облаци су уминули с краја неба и сунце је засјало као да се ништа није догодило. Такве летње промене времена, које су вековима сапирале и брусиле голо каменито тло, нису биле реткост на острву.

Мокри до коже, нису ни помишљали да се врате.

Василије се подиже, скину оно мало одеће са себе, па скочи у море. Светислав и сам пожури да учини исто. Пливали су у близини обале гледајући у дубини рибе и шкољке.

”Каква лепота!”, помисли Светислав. ”У неко боље време певао бих од радости.”

Василије, Светислав и Арсен спадали су у банду. Њихов понос није им дозвољавао да поклекну. Плаћали су велику цену за то, а било је довољно само да уђу у групу ревидираних, па да имају бољи положај, да раде лакше послове и имају неке друге олакшице као затвореници.

Иако се наочи свих Василије сушио као влат, у том камењару где је све одисало шкртошћу и дивљином, својом убогом појавом светлео је као светионик. Мучили су га на све могуће начине, тешким неиздрживим радом

у каменолому, честим бојкотима при којим нико с њим није смео да разговара, терањем да хода с таблом на којој је писало: Ја сам издајник... и тако увенуо није дао свој понос и трпео је све то.

Са сваким доласком нових затвореника, због тога што их није адекватно ударао, када би се стари затвореници поставили у две врсте окренути једни према другим, а нови затвореници пролазили између њих, кажњаван је казном званом „топли зец”. И сваки пут би из тог пакленог тунела, у који је враћан, ударан и пљуван, излазио све поноснији, али и повређенији и крвав. Колико то он може издржати, питали су се сви.

На вечерњим састанцима, на којима је обрађивана дневна политика, припадницима банде је нуђена прилика да ревидирају своје стаљинистичке ставове. Василије од умора и батина једва је могао да седи, често куњајући оборене главе, а то је била нова опасност да заврши у Петровој рупи, месту за најтеже затворенике где је смрт била честа.

У тамној ноћи напољу је завијао ветар. Онда је одједном блеснула месечина, као да се просула кроз распорено облачно небо, обасјавајући пожутело Василијево лице. Непријатни таласи месечине смењивали су се са облацима. Измучен несаницом и боловима у телу он се обрадова том светлу. Није волео ноћи без месеца, црне као зрела купина, док

је клонуо лежао на кревету. Радовао се свакој звезди коју би приметио у даљини, а када би се небо осуло ројем тих светлих тачкица, његова би се душа пунила као врч.

„Има један приказ који је већи од мора, то је небо; има један приказ који је већи од неба, то је унутрашњост душе.“, цитирао је у себи нечије мисли Василије преврћући се у кревету, али, у кошмару различитих мисли, никако није могао да се сети чије је то.

Окренуо се поново на бок и наставио да зури у тај светли квадрат и месечину. Остали у соби су спавали, неко је хркао, неко бунцао, неко стењао и потихо дозивао бога.

„Живот је оно најбоље и најдрагоцјеније што човек има. Али шта ће ми овакав живот? Ко се то поиграо нашим животима? Шта сам то ја као божји мрав скривио да испаштам све ово? Има ли краја овој патњи?“ Стотину питања на које није налазио одговор врзмало му се по глави. Због болова у ногама и рукама често би застењао, покушавао да пронађе бољи положај на лежају, али никако није желео да се одрекне погледа на прозор и светлост облачног месеца.

Василије је данима с осталим затвореницима радио у каменолому. Металним штанглама одваљивали су стене, слагали их на дрвене носилке и често, без икаквог ваљаног разлога, по двојица преносили с места на место. Уз кише, буре, несносне врућине, радили

су потиштени, жедни, изнемогли. Често би се неки од затвореника напросто срушио од изнемоглости. Односили су их да се одморе, а чим би мало живнули, враћали на посао. И сам је осећао да неће тако још дуго, али је трпео, радио, падао и устајао.

Стојећи на обали, загледан у плаветнило мора, Светислав једног дана примети како му се Василије приближава кораком уморног старца. Његово мршаво тело бивало је сваког дана све жалосније. Беше као сенка.

Приближивши се сасвим, не рече ништа, само стаде уз њега и сам настави да гледа у таласе који су заплускивали стене. Лице му је имало неку светачку озбиљност, испосничку мирноћу, упалост образа и жутило. Као да је сишао с неке старе иконе. У кристалној светлости дана личио је на бога који је управо сишао на земљу.

– Опет сам сањао мајку – рече не поди-
гавши главу. – Дозива ме сваке ноћи.

Светислав примети како му брада подр-
хтава а једна крупна суза клизи низ образ.

– *Amor matris** – пројеца.

Светиславу се и самом стегну нешто у
грудима, отежа као туч, уздахну не могавши
да каже ништа.

– Она зна да се нећу вратити, зар не? –
упита и сам себи одговори. – Да, она то зна и
осећа.

Светиславу дође да крикне, од очаја, од немоћи, од неизмерне туге која га беше заледила. Погледао је Василија и схватио да му се заиста примиче крај. Већ неколико дана није одлазио у каменолом, јер су и целати схватили у каквој је ситуацији. Пустили су га да луња по острву, остављајући га да скапа у неком прикрајку.

Идуће ноћи, ослушкујући плаху кишу, Светислав је чуо како Василије немоћно јечи и стење у кревету. Пришао је, ставио му руку на чело и осетио како има велику температуру. Позвао је лекара који је дошао, мало се промувао око њега и отишао.

Сваког идућег дана Василије је изгледао још лошије. Једва је дисао.

Једног блиставог сунчаног дана, дана који је враћао радост у тело, у усидрени брод уз обалу уносили су Василијево тело.

Када је мотор забрундао и заорао морску бразду Светислав, Арсен и група затвореника само је немо стајала и погледом испраћала тог сиромашка који је свенуо с поносом, ни једним поступком не желећи да попусти својим мучитељима.

* Мајчина љубав

АГОСТИНА ПОД КОШЋЕЛОМ

Плахи летњи пљусак није трајао дуго. Након њега ветар је донео свежину с мора. Прохладан и влажан миловао га је по целом телу. Уживао је у тој промени након врелог преподнева.

Тог августовског дана Андреј је лежао на узнак на клупи од грубо тесаних дасака испред своје куће уз обалу, загледан у гране рачвасте крошње огромне кошћеле, испод које се клупа налазила. Њено тамнозелено лишће лагано је треперило. Стабло је, како је процењивао, било високо више од двадесет пет метара. Нико није знао откуд оно ту и од када расте у дворишту. Сви су га волели и уживали у његовој хладовини. На сивој глаткој кори видео је како се миче неки инсекат и помислио да је то цврчак, кога иначе никада није видео и знао како изгледа. Купачи су брзо напустили плажу, не знајући да ће након пљуска из распараног облака опет да се промоли сунце.

Он је остао напољу штитећи се крошњом кошћеле и сунцобраном пободеним у рупу стола, као да га се та слабашна киша није тицала. Ослушкивао је тишину и звук неке броднице која се враћала у луку.

Када је устао и изашао из дворишта на плажи није било никога. Тек двоје младих, вероватно странци, шетали су обалом. Погледао је у небо и видео како њим плови само једно вунено повесмо. Благо, просејано сунце иза њега пекло је као да се ништа није променило од пре пола сата. Облаци који су брзо дошли истом брзином су отпливали према планинама. Кишу коју су просули сунце је већ било осушило. Опет је било као и раније. На малом пристаништу управо су везивали бродницу која је упловила.

Загазио је у море и бацио се у кристално бистру воду. Снажним замасима запливао је према пучини. Испред њега су плесале мале и беле кресте таласа. Један галеб прелетео је тик изнад његове главе и изгубио се негде изнад црвених кровова. Онда је успорио и равномерним замасима пливајући само одржавао тело на површини. Плутао је тако готово се не мичући. Испод је видео крупне рибе у јату. Закључио је да се ради о салпама и да би било добро када би могао да их улови. Раније је то и чинио, али већ неколико година рибе је све мање. Ипак, ноћу док лежи у кревету, кроз отворена врата преко велике терасе, види на

мору рибарске бродице са јаким светлима. По томе је закључивао да рибе још има.

Већ дуже време почео је непрестано да размишља о Агостини. Нарочито од када је завладала зараза вируса корона, тај страшни ковид 19. Прошло је од тада пола века од њиховог последњег сусрета. Ништа није знао о њој након што су се тог далеког лета растали. А када је у Италији завладао помор, није престајао да мисли шта је с њом. Помишљао је годинама повремено и раније на њу, али се све завршавало на томе – смешећи се над успоменама које су их везивале. Свакодневне вести о великом броју преминулих створили су у њему бојазан да јој се догодило нешто најстрашније, мада јој се годинама није јављао и ништа знао о њеном животу, све од времена када су се растали. Није вероватно и она о њему. Имао је свако свој живот. Раније није ни могао да јој се јави. Помишљао је да је удата, има децу, а много касније да је већ бака, па како да је узнемирава у таквим околностима. То је само замишљао, а шта је стварно било с њом није могао знати.

Тог ужареног лета, док је с пријатељем прилазио некој већој групи људи на улици, закупљеној неким догађајем, приметио је изненада како га неко изблиза гледа. Напросто, као да га нечији поглед жари. Та два светла велика ока заиста су била уперена у њега, а када су им се погледи срели, она се осмехнула

и стидљиво оборила поглед. Очи јој одаваше неку благу топлину и сету.

Била је средина августа, светлог као бисер.

Малчице је извила усне у неприметан осмех када јој се обратио. Тек напупеле сисице испод лагане летње хаљинице одавале су да се пред њим налази више девојчица него зрела девојка, мада је наслућивао да је његових година. Црте лица су јој биле прелепе, а очи светле и тужне.

Није га разумела и он је одмах схватио да је странкиња.

Затим љупко отвара уста и каже помало и с поносом:

– Италиана, Тоскана... – упирући прстом у тај разрез где се крију ушушкане грлице.

Осмехивала се с лакоћом, боголепа и необична у свему, док је он дрско гледао у њене брадавице које су штрчале испод меког платна, не могавши да скрене поглед.

Онда је схватио да није сама, да је поред ње жена исте лепоте, али старија. Била је то њена мајка.

Његово знање италијанског тада је било никакво, тек неколико речи које је научио долазећи у ујакову кућу да живи с њим и ујном, ради и студира. Никада се није потрудио да добро научи тај језик, мада је ујна била из Истре и добро га је говорила. После је, након њихове смрти, наследио ту велику камену

кућу коју су му опоруком оставили. Након пола века, када у бесаним ноћима није могао да одагна мисли о свему шта му се у животу десило за то време, успони и падови, одлазак најмилијих, чак и један грађански рат, остао је сам с кћерком, њеним мужем и двоје разиграних унучића, Аном и Луком, често је помишљао и на њу, Агостину.

За своје године изгледао је још младолико. Након пензионисања у чину пуковника, схватио је да пуковнику нема ко да пише, да је на неки начин и поред свега заиста сам. Откада је изгубио супругу тако се и осећао. Био је стално активан, немирног духа, увек нешто правећи у својој радионици у подруму, односећи то у малу викендицу и воћњак који је подигао у оближњем месту надомак мору, садећи и замењујући саднице којима није био задовољан, убирући плодове и дивећи се свакој гранчици.

Истина, сви у кући, кћерка, зет и унучићи, трудили су да му угоде. Није му ништа у материјалном смислу мањкало, али осећао је да недостаје оно нешто унутра, у њему. После грађанског рата често се хватало у размишању шта је се неким његовим девојкама из младих дана. Желео је да само сазна јесу ли живе, где су сада, имају ли децу и унуке, јесу ли добро? И, поред свега, како изгледају? Он није могао да има другу слику о њима него ону какву је понео из младости када су се растајали.

Тако је било и са Агостином.

Провели су три лета заједно. Она се три пута у току туристичке сезоне враћала да буде с њим, испрва с мајком, једном и с оцем, онда сама. Мучили су се с језиком, али, ипак некако споразумевали и разумели. Био је научио и неке нове речи и реченице италијанског. Беху то лепо тренуци којих се с радошћу сећао. Колико су само зора дочекали да исцуре у дан, проводећи све време испод кошћеле, док сунце не би просуло зраке преко кршовитих брда и помиловало их. Онда би ушли у собу и учас заспали, спавајући и надокнађујући оно што су ноћу пропустили, понекад све до подне.

И сада, након толико година, није га напуштала страст према њој, сећајући се њених узњиханих бедара док је стално нешто шапутала као шкољка, а он јој гладио нежну кожу, склиске кукове и просипао пољупце по витком извијеном врату. А након свега, никако није могао да се надиви изразу њених склопљених усана, с благим наговештајем смешка. Тек када би отворила очи и погледала га тим заносно искошеним и крупним очима, постајао је стварно свестан те лепотице.

Блиставо светлих и веселих очију осмеживала му се крајем усана и привијала у поновни загрљај, док јој је беласава пут светлела као бисер. Та крупноока лепотица зачудне лепоте била га је освојила потпуно, па ипак, ни данас

није свестан зашто се све завршило како је завршило – зашто нису остали заједно?

Напросто, она са гипким и меким ходом и тим благим осмехом и погледом препуним дечјег сна, нестала је из његовог живота када се био загледао у једну исто тако лепу девојку, док она није била ту и налазила се веома далеко. Тако се десило. Она је све схватила, након неког времена, и нестала сетна и драга, без прекора, преставши да му се јавља. Даљина је учинила своје.

Када су вести о пошастии новог вируса постајале све чешће и страшније, када се број умрлих из дана у дан повећавао, нарочито у Италији, а и у Шапнији и другим земљама, па и око њега, није престајао да мисли на њу. У честим грозничавим размишљањима нагло би устајао, шетао обореног погледа, ни сам не знајући шта га је терало на ту помисао. Као да је видео њен лик и чуо како га дозива. Био је убеђен да је то неки знак, али који није могао да одгонетне. Зашто баш она и овом тренутку? Како је то изненада дошло? То му никако не излази из главе. И увек је ту био њен лик, онакав какав је запамтио из младости, ведар и зачудне лепоте, са неугаслом топлином у очима. Био је свестан неумитности да се и она променила, да је немогуће да је остала иста, да су године учиниле своје, али она је за њега и даље била она љупка девојчица из седамдесе-

тих прошлог века. Он је могао да је види само такву и да изгара од жеље да се поново сретну.

Као и раније, остајао је сам дуго у дво-ришту испод кошћеле, у летњим ноћима када звезде бејаху све крупније и светлије, а зрневље месечине просипало се зацакљеним морем. Остајао је у том врту раскошне лепоте ослушкујући како аутоматске прскалице на-тапају травњак капљицама воде и одоздо с плаже тужно јеца нечија гитара уз старе ита-лијанске канцоне. Пенаста месечина падала би у слаповима по крову и кошћели док су му се разне мисли врзмале по глави, а он није ни помишљао да уђе у кућу, мада би га понеки комарац излуђивао и терао на то. Касније, већ дуго у ноћ, он би још био испод те крошње, када се све помало утиша а ноћ почињала да шуми. Окрзнути месец иза планине би га упозорио да је већ одавно требало да буде у кревету, али он није престајао да мисли на њу, Агостину Б., не могавши да је замисли друк-чије него као девојку, видећи и откривајући поново ону заносну девојачку белину, а нај-више она лепа сензуална уста.

„Смрт је увек негде у близини лепоте”, грозничаво је размишљао Андреј.

Очас би осетио како га стрепња прожима целим телом, као да му је постајало хладно, мада је ноћ била топла. Зато намах одлучује како ће већ ујутру почети да је тражи, још не знајући како и на који начин.

„Зацело је жива” мислио је Андреј. „Сигурно ћу је наћи. Није то преко света.”

Ипак, он зна, да ништа од ње није остало код њега. Тако то бива када друга жена дође у твој живот, све што би могло да подсећа на ону бившу се уништава – фотографије, писма, контакти... Памти њену некадашњу адресу, али то не мора ништа да значи. Колико адреса људи промене за пола века. Ко зна да ли је остала и у истом граду. Сада сигурно има и друго презиме, мужа, породицу... унуке свакако, о да.

Устао је и пошао у кућу. Са веранде је видео како венац месечеве пене пада по мору, а меко лескање неба титра у висинама. Лежући у кревет осетио је како је пирнуо слабашан ветар, тек да помери завесу. А он је знао да још дуго неће моћи заспати мислећи на њу, са чврстом одлуком да је пронађе.

„Ако треба и отпутоваћу тамо”, мислио је тонући у сан.

Сунце је зрнило јутарњом топлином када је ујутро отворио очи. После доручка упутио се крај града код пријатеља Давида. Кућа му се налазила у сенци бадема које је он садио по међи своје окућнице и много обожавао. Потпуно се био предао том воћу. Управо су дозревали на савијеним гранама. Плодови у распуклим љуштурама или испали из њих лежали су по травњаку и он се сагну да покупи

неколико. Позвонио је на стакленим вратима и сачекао.

– Андреј, не могу веровати! Коначно да протегнеш ноге до мене – обрадова се домаћин угледавши га. – Не могу ни да замислим шта те нагнало на то.

– И не можеш – осмехну се премештајући бадеме у леву и пружајући му десну руку. – Само немој да кажеш како сам подетињио у овим годинама. Да ли ти је син код куће?

– Ту је. Увек у послу. Знаш да се бави информатиком, а ту је увек много рада.

– Знам, управо сам због тога и дошао.

За мање од седам дана Давидов син је успоставио контакт са Агостином. Имала је друго презиме, али је живела у истом граду. Андреј је трептао од среће када их је поново постио и то сазнао.

„Ти млади свашта умеју”, смешкао се мислећи како ће јој се одмах јавити. И сам је имао рачунар, солидно се сналазио у тој новотарији, имао је и свој профил на Фејсбуку на којем је повремено објављивао понешто. Али како је Давидов син успео да дође до њеног броја телефона и електронске адресе, е то му није било баш јасно. Помало га је било стид да га испитује у вези с тим, само се осмехнуо, захвалио и пожурио кући.

На малом пристаништу у једно предвечерје Андреј нестрпљиво чека да трајект уда-

ри о обалу. Непрестано шетка ривом и гледа у даљину преко глатке површине мора. Очас му се учини да види како се он приближава, а одмах потом да је то варка. Преко каменитих брда падају последње зраке залазећег сунца. Дрвеће пламти у топлим бојама, жутој, наранџастој. Спарушак траве титра на ветру поред његових ногу. Дијамантни блесак прве звезде на безграничном небу најављује скору ноћ.

Стоји на обали витак и прав. У тамним панталонама и белој кошуљи, сандалама од меке коже на ногама какве носи сваког лета годинама и лаганим сивим филцаним шеширом широког обода на глави. Желео је да она барем у првом тренутку не види како му се бујна коса проредила. Устрептао је као дечарац, чега се помало и стиди, веселог лица и погледа. Немиран и нестрпљив.

Када се у даљини укаже силуэта трајекта, која сваког тренутка постаје све јаснија, када се зачује и мотор и запљускивање таласа, Андреј се осећа чудно не знајући шта би са собом и како да се понаша. Осећа чудан немир у телу, нешто што га чврсто прикива на месту, стоји као кип опружених руку и погледа упртог само у једну тачку. За тренутак мисли како је све ово луцкасто, непримерено његовим годинама, да можда није требало... Али, али, трајект својим предњим спуштеним делом већ струже по бетонској косини.

Препознао би је међу хиљаду људи.

Агостина корача још увек гипким ходом. Лагано подигнуте руке она му маше. За собом вуче ручни пртљаг. Он види да је и даље витка, да се није с годинама удебљала, да је то она, њен танки струк, не много друкчија. Или он хоће тако да мисли.

На себи има лепу сукњу, танку мајицу испод које сада штрче великачке груди, а на глави такође шешир широког обода, онакав какав му се одувек свиђао. Као да је знала и запамтила шта воли и тако се беше обукла.

Агостина излази на обалу, висока, меких груди које подрхтвајау испод блузе при сваком покрету, застаје накратко као да се око нечега колеба, само да поправи сукњу, лице које блиста шири се у осмех, тамне дуге косе и дубоких очију.

Накратко спојених усана њих двоје су потом у чврстом загрљају.

– Агостина!

– Андреј!

Те две речи за почетак као да су довољне, као да се и нема шта друго рећи.

Док корачају према кући Агостина нестрпљиво поставља многа питања, а онда да ли је кошћела још у животу. Када јој Андреј одговара да јесте, да је за пола века постала још већа и да увек седи испод ње, да је под њом мислио на њу, осмехнула се крајем усне. Андреј примећује да та крупноока жена ништа

није изгубила од своје лепоте, чак јој и те мале лепезице од ситних бора око очију дају неку нову драж. Линија њеног врата остала је иста, нежна и лепа. И руке су јој још танке, али више не тако младе какве памти.

– Немаш појма колико сам поред тебе често мислила и на кошћелу – рече Агостина насмејавши се блиставим осмехом. – И све оне ноћи које смо провели испод ње.

– И ја на тебе, Агостина. Нарочито у последње време – признаде Андреј. – Седео сам испод ње и страховао. Морао сам те видети.

– Ето, и италијански сада говориш сасвим добро – задовољно каже.

Стални осмејак и даље титра на њеном лицу, као да никада није ни одлазио с њега. Њене очи, док корачају према кући, стално лутају околу и непрестано га запиткује за нешто што је подсећа на дане проведене овде. То подсећање изазива код ње гласан смех, док јој се притом с пуноћом напињу недра. Андреј осећа како никада није престао да воли ту жену, као да је она одувек била поред њега. С прекором у себи пита се како је могао да јури друге девојке. Како је могао да је остави и оде за многим другим, све док се није оженио својом Данком.

Кћерка, зет и унучићи дочекују их у дворишту са загонетним осмесима на уснама. Они знају да она долази и спремили су јој најлепшу собу с погледом на плажу. Агости-

на каже да и она има унучицу као што је Ана. Андреј од раније из преписке зна да је била удата, разведена, да има једну кћерку и унучицу. Као пензионерка живи повучено, мирно и срећно.

Ујутро опет накратко почиње да пада летња киша. Агостина и Андреј на веранди пију чај од матичњака, душице и жалфије. Он јој се хвали како сам узгаја лековито биље у свом воћњаку и како га бере и спрема за зиму. Његова се кћерка труди да на сваки начин угоди гошћи.

Небом брзо плове големи облачни брегови. Али, за мање од пола часа небо се бистри. Опет се појављује сунце и њих двоје одлазе на плажу да се купају. Кћерка их моли да не одоцне на ручак, мада ће они бити тако близу да их са терасе може дозвати.

Већ трећи дан, након што јој је показао много тога што се изменило у том малом острвском градићу, Андреј жели Агостини да покаже и да се похвали својим воћњаком. Она је запазила с којим одушевљењем он прича о томе и сама жели да га види.

Тог поподнева возе се недалеко од куће, прво уским уличицама, а онда макадамским још ужим сеоским путевима и ускоро су испред воћњака. Воћњак је ограђен високом жичаном оградом од панела уз коју до пута расте зелена живица. Андреј откључава капију иза које их одмах дочекује ред грожђа

на жици. Бујна и прозирна зрна натопљена сунцем висе на трсовима. Ту су и виноградарске брескве, сасвим зреле и веома укусне. До пута је мањи уредно покошен травњак са редом великих маслина, а одмах ту је и кућица коју је Андреј сам пројектовао и уз помоћ мајстора направио. Уз кућицу је башта са зрелим парадајзима, краставцима, дињама, разним зелењем, а с друге стране велика тераса с перголом кивија. У посебно заграђеном делу су мандарине и јагоде. Јагоде расту у дугој пластичној цеви, из сваке избушене рупе висе зелени бокори и црвени плодови. Доле даље простире се велики воћњак, где су у првом делу маслине, а у другом на дну разне воћке, највише смокве.

Док шетају између стабала Андреј идући иза Агостине види како јој ветар разгрће кринолину хаљине, а лепо извајани листови ногу као да се нимало нису променили за све те године. Струк јој је још танак, а истиче га и вешт крој хаљине, која једва сапиње груди. Она је још увек лака попут девојчице и чудно је како је успела да сачува ту виткост, меки раван трбуха, гипки ход и дражесност у сваком покрету. Недокучива лепота напросто зрачи из ње.

Застају испод велике смокве чији жути зрели плодови висе између лишћа. Из оних презрелих и испуцалих цеди се шећерна слуз на које салећу осе. Искренуте главе, закриље-

не сламним шеширом, са особеном отменошћу, сетна и лепа, Агостина задивљено гледа у златасте плодове и како у близини види лагане двокраке лимене лестве, примиче их, пење се уз њих и дохвата најниже плодове. У том моменту Андреј би од драгости да загрли и њу и лестве, али остаје на месту и само је задивљено гледа.

– Андреј, ово је рај на земљи – рекла је Агостина и начинила овлашни покрет, али се одједном занела и готово стрмоглавце пала.

Андреј је занемео и потрчао да је прихвати. Није успео. Њен шешир се откотрљао подаље, слап косе растресао се по трави, очи су јој биле отворене, а у зеницама блистао сјај светлости и страх када јој је подигао главу. Дисала је уплашено, пуних, облих груди, не схватајући шта јој се догодило.

– Није ништа страшно, није ништа страшно – понављао је Андреј и сам уплашен. – Да ли те негде боли?

– Десна нога – промуцала је. – Да није страшно. Биће све у реду.

Али није било. Када је покушао да јој помогне да устане, болно је зајечала. Бледило јој је облило лице, а грашке зноја избиле на челу.

– Остани мирна – рекао је Андреј. – Довешћу ауто овамо. Мируј, брзо ћу.

У болници су на сломљену потколеницу ставили гипс и препоручили строго мировање.

– Мислио си ме се решити брзо – рекла је враголасто Агостина извијене главе на јастуку – Ништа од тога.

– Немој тако говорити – рекао је Андреј.
– Жао ми је што се то десило и нисам смео да ти дозволим да се сама пењеш на лестве.

Соба је одисала складном лепотом и пригушеном светлошћу. Извана је допирао звук повремених таласа који су ударили о обалу и помицали шљунак. То су били једини звукови тог поподнева. Седео је поред њеног кревета док је спавала. На сточић је положио пуну зделицу зрелих смокава. Извијене главе на јастуку подсети га на ону девојчицу од пре пола века. Коса јој беше растута а лева рука поред лица. Један зрак сунца који је продирао кроз полузатворене жалузине падао је на њен врат и браду. Спаваћица јој се беше успузала изнад колена, а још увек лепе дојке пропињале су се са сваким удисајем. То заводљиво тело узбудљиве лепоте опет је било ту пред њим. Дивио му се никако не схватајући како је успела остати тако младолика и након толико година.

Агостина у једном тренутку отвора очи.

– Откад си ту? – упита изненађено. – Чини ми се да сам заспала само начас.

– Прилично дуго – признаде. – Уживао сам гледајући те.

Она се насмеши. Из очију јој блесну онај знани сјај.

Њени меки покрети, помало збуњујући, нагнаше га да је помилује по образу.

Израз спокојног ишчекивања њених уса-на мамио га је да јој се примакне.

Када је након тога отворио прозор, сунце је залазило за брда. Његови зраци кроз гра-не високе кошћеле златили су унутрашњост собе.

Агостинино лице је светлело као узлатео мед.

МИЛОРАД

Сестра је прва истрчала, боса, и већ се пењала на дрвену ограду гледајући на улицу шта се догађа. Отац је стајао на малој капији и разговарао с неким човеком у униформи, нудио га цигаретом и упирао поглед на тракторску приколицу претрпану многим ствари-ма. Његово иначе увек озбиљно и намргођено лице као да је заледио болан грч, а озарила нека чудесна јутарња светлост.

Ја сам сами почетак преспавао и остао бих још дуго у кревету да ме лупа врата из сестрине собе није пробудила. Био је август, најлепши месец у години. Сунце је пунило нашу долину. Гледајући кроз прозор видео сам да испод арњева и цераде седе жена и деца, а за воланом трактора беше дечак, вероватно млађи од мене.

Онда сам видео како отац широм отвара велику капију и како трактор улази у наше двориште. Скочио сам, навукао одећу и по-

журио напоље. На прагу сам сусрео мајку која беше застала и немо посматрала цели догађај.

– Још мало напред – рече отац, а онда трактор престаде да брунда.

Дечак сиђе и остаде да стоји поред. Обореног погледа журио је у врх својих прашњавих сандала.

– Одакле стижете? – упита отац.

– Од Кистања – кратко прозбори висок и мршав човек у војничкој униформи.

– Зар овај момчина није премали за управљач?

– Од малена је то волио, а сада ме доброно одмијенио. Вјешт је с тим.

Жена поче да силази из тракторске приколице, сићушна, уморног лица и тужних очију. Чинила је то полако. Човек приђе да јој помогне.

– Колико вас има? – опет ће отац.

– Четворо, жена, ја, син и кћерка.

– Добро – мирно ће отац. – Сместићемо вас у нашу стару кућу. Још је добра.

Сањива, испод цераде појави се и лепушката девојчица, лако скочивши с приколице. Босонога, у лепршавој хаљиници, плавокоса. Била је старија од дечака за воланом.

За њом, однекуд из дубине, измигољи се још један дечачић, мален као петлић, а за њим и пас весело машући репом.

– То је Милорад – појасни човек. – Њега сам заборавио да споменем. Нашли смо га у

повлачењу... у грмљу, уплаканог и престрашеног. Пас се не одваја од њега.

– Бога му – зашкргута отац зубима, сагињући се према дечачићу. – Како се зовеш момчино?

– Милоад – одговори потихо малиша подижући три прста. – Имам тли године.

– Па, добро ми дошао, Милораде мој – загрли га отац.

Тада сам први пут видео сузе у очевим очима. Никада до тада.

Пас је стао њушком да се гура између њих двојице, као да је желео да заштити Милорада, па га отац помилова и пусти дечаку.

– Нисмо много сазнали од њега, ни имена родитеља ни из ког је мјеста. Испрва је само плакао и тражио маму, а онда се примирио.

Придружила нам се и мајка поздрављајући се с придошлицама. У рукама је носила бокал са соком а на тацни чаше. Брзо је то поставила на сто испод бараса и позвала људе да седну. Изморени од дугог пута они су то једва дочекали.

– Донеси два хладна пива! – рече ми отац и ја потрчах у кућу.

Мајка и сестра су у кухињи већ припремале нареске за доручак, кувале млеко, јаја и кафу. Приметих крупне јабуке у здели па понесох и њих.

Отац стеже песнице, ломи прсте, на лицу му је и даље онај болни грч који нисам раније

видео, а чини ми се и по једна ујезерена суза у очима. Његово лице је намах огрубело.

Седимо сви за великим храстовим столом испод бараса, у хладовини. Сестра и мајка доносе доручак и ја им помажем да све то распореде. Отац пре пива сипа по једну чашицу ракије из боце која иначе стално стоји ту на столу човеку и себи, просипајући неколико капи на траву пре него што се куцну.

– Ето, ја се и не представих у тој журби – извињавајући се рече човек. – Ја сам Душан, супруга ми је Милица, девојчица Наташа и син Јован. Милорада већ знате.

Милорад као птичица седи на ивици клупе зачуђено посматрајући све око себе, а његов верни пас му се стално прибија уз ноге.

Отац погледом прати сваког појединачно с неким грчевитим и болним полуосмехом на лицу.

– Код нас не сме ништа да вам фали – каже то одлучно и опет по куштравој главици милује Милорада. – А и школа за децу је близу.

– Хвала вам до Бога – потихо прозбори Милица. – Нисмо знали куда ћемо, само смо ишли напријед, без циља.

Тог дана смо се дали на распремање приколице, уносећи и распоређујући ствари по собама наше старе куће која нам је, од када смо изградили нову, служила као помоћна грађевина. Отац је наредио да се све непотребне ствари избаце, неке и на отпад, како

би придошлицама остало што више места. Испред ње је био велики трем на који је отац поставио сто и столице. Све је то радио с великом љубављу и пажњом трудећи се да ништа не недостаје. Сестра и мајка су донеле нову постељину, посуђе и прибор за јело, а ја бирам своје најлепше књиге, узимам касетофон и предајем Наташи и Јовану.

– Онај телевизор из твоје собе даћемо гостима – рече отац када смо готово били сасвим при крају распремања. – Теби ћемо ускоро купити други.

Нисам се бунио, све више загледајући ту лептирасту Наташу.

Сваког јутра, чим се пробудим, хитао сам до прозора да видим јесу ли устали и наши гости. Они су најчешће устајали раније од нас и седели на трему потихо разговарајући.

Идућих дана смо сазнали све о тешкоћама кроз које су прошли док нису стигли до наше куће. Чим је почело бомбардовање с повлачењем војске кренули су и они. Покупили су најважније ствари, пустили стоку на њиве и с тугом напустили своје место. Путовање је било страшно, јер су их авиони засипали бомбама и на путу.

Отац није волео да се врзмам око њега и Душана док разговарају, али сам увек налазио начина да се нађем у близини и да прислушкујем.

– Поновило се све исто као и за вријеме ранијих ратова – говорио је Душан. – Било би још и горе да се нисмо на вријеме дигли на оружје. Нажалост, неко одозго нас је издао. Сви стари непријатељи су опет били против нас. Били смо нејаки да се сами одупремо.

Отац је ћутао и само слушао. Његово лице би у том тренутку постајало још мргодније, укочено.

Душан се придружио оцу у његовој столарској радионици. Испоставило се да је одличан мајстор и отац га је хвалио. Милица је помагала мајци у башти и кући, а Наташа и Јован су пошли у моју школу. Наташа и у мој разред. Само је Милорад са својим псом трчкрао по дворишту и највише био уз моју мајку. Она му је угађала на све могуће начине. Када би плакао и питао за своју маму, узимала би га у крило, миловала, тешила и говорила да је мајка на путу и да ће сваког часа стићи. Само што није. Тада би и Милорадов пас чучнуо поред њих наслањајући главу на мајчино крило.

Док је мајка кувала, Милорад је стално био уз њу. Она би му давала да од сваког јела проба помало. А он је онако мали умиљато стајао крај стола и вирио одоздо у њено лице, чекајући да му да неки колачић, парче чоколаде или већ што се нашло у њеним рукама.

Чим бих дошао из школе потражио бих Милорада. После ручка изводио сам га на улицу у шетњу или носио некуда да што мање

плаче за мамом. Заволео сам га онако маленог и стално сам му угађао што год је зажелео. Он је пажљиво посматрао шта год бих радио, чучнувши, подбочивши рукама главу. Ћути, гледа и ретко нешто запита. Ја му објашњавам и учим га многим стварима. По дворишту изигравам коњића носећи га око врата, поскакујући, риталујући се и њиштећи, због чега би се он увек закоцено од смеха.

Фотографисали смо Милорада и његовог пса, а онда су Душан и отац отишли у Црвени крст да пријаве његов боравак код нас. Надали смо се да ће ускоро да се јави неко од његове фамилије.

У школи сам се једног дана потукао. Добро сам издеветао Милана због тога што је ружно говорио о Наташи као избеглици. Она се расплакала и мени се срце стегло, па сам насрнуо на много јачег од себе. И он је мени разбио нос, али ми то није сметало. Лемао сам га све јаче, ударајући у бесу чиме сам стигао, све док нас разредник није раставио.

Миланова мајка је истог дана дошла нашој кући.

– Твој син је истукао мог Миланчета – потужила се. – Дошла сам да вам то кажем.

– А зашто? – упитао је отац.

– Без разлога, не подноси га.

– А тако – смирено ће отац.

– Дошла сам да вас упозорим...

– Нешто као да ми претите, је ли?

– Није то, али да се не понови.

Отац ме позва, дођох невољно и са страхом. Ћутао сам и гледао у земљу.

– Је ли то истина? – упита отац. – Јеси ли се тукао с Миланом?

Ћутао сам и даље.

– Одговори, кад ти кажем!

– Вређао је Наташу називајући је избеглицом и погрдним именима – промуцах.

– А тако. Е онда нека си. Ко увреди наше госте и заслужио је то.

Миланова мајка срдито напусти двориште залупивши бесно вратницом. Отац оде у радионицу. Није више рекао ни реч.

Поведох једном Милорада на ливаду поред реке. За нама је скакутао његов верни пас. Махао је весело репом и подизао главу према нама. Каква је само то љубав и пажња била.

– Хоћу да се купам – рече дечачић.

Скидох му одећу и уведох у плићак. Он стаде да се брчка и скупља каменчиће, оне заобљене. Стављао их је на хрпицу и схватио сам одмах зашто то чини. Био сам му раније направио праћку којом се одушевио. Показао сам му како се ставља каменчић, нишани и одапиње. Погодио је једном кокошку која је од страха закокодакала, а ми смо сви праснули у смех. И његов пас без оклевања загази у воду. Никада се није одвајао од њега. Дуго смо остали на реци, касније седећи на обали.

– Ко ти је то? – упита ме комшија Лазар искочивши из чамца.

– Милорад – одговорих. – Однедавно је код нас. Дошли су из Крајине.

– А, чуо сам.

– Чекамо да се јаве његови родитељи.

Лазар нешто потихо опсова себи у браду, можда ми се само учинило, помилова Милорада по глави и оде, још једном се осврнувши пре него што замаче за врбак.

– Хајде, Милораде – рекох. – Време је да се вратимо кући.

Узех га за рукицу и поведох. Видећи да корача споро, подигох га и ставих да ми седи око врата и понесох кући. Придржавао сам га, а и он се сам држао рукама за моју главу. Нека топлина и нежност тих невиних дечјих руку, кап по кап, струјала је и сливала се у моје груди. Схватих тада колико га волим и колико ми је прирастао срцу. Око нас је скакутао његов верни пас не скидајући ни за часак поглед с њега. Замишљао сам Милорадову породицу, кућу, можда исту овакву реку и ливаду, врбак са птицама. Можда има сестру или брата, а можда је јединац. Желео сам да нађемо његову породицу, али и да он што дуже остане код нас. Заволео сам га и волео да слушам када нешто говори, помало тепа. Био је стварно леп и бистар дечачић. Понекада смо се сви смејали некој његовој реченици.

Суботом и недељом смо ручавали сви заједно седећи испод бараса. Отац би износио најбоља пића, а мајка с Милицом спремала посебан ручак. Након обеда остајали смо још дуго да седимо, причамо о свему и свачему.

Једном док смо се играли скривача Наташа и ја шмугну смо на сеник. Унутра у некој миришљавој рупи од просушеног сена нађох се лицем у лице с њом. Топли дах испуни ми образе и од тога благо задрхтах. Од узбуђења дисала је убрзано и њене груди су се надимале са сваким удисајем. Гледао сам је право у очи, а када ми се учини да их је начас затворила, приближих се с намером да је цмокнем. Она се одједном измаче, измигољи из нашег гнезда и отрча да се откуца.

После тога ни једном више није хтела да се кријемо заједно, а мени је било неизмерно жао. У тој хаљиници коју јој је купила моја мајка изгледала је чаробно. Тек напупеле сисице штрчале су јој испод платна као мали вулкани, а њена заобљена колена и лепо обликоване ноге, узак струк, равна дуга коса и сетне очи стално су ми биле у мислима. Ипак, пазио сам да нико не примети како ми се Наташа свиђа.

Моја сестра Ана, Јован, Наташа и ја ушли смо у шуму која нам је подарила хладне сенке и освежила тихим ветром. Милорада сам као и обично носио на раменима. Ишли смо

полако и разговарали. Њих двоје су нам причали о свом завичају, како је леп, колико им недостаје.

– Једном када се вратимо и дођете код нас одвешћемо вас у манастир Крка – рече Јован.
– То морате видјети.

– Имали смо лијепу кућу с великим воћњаком – са сетом рече Наташа. – Ко зна шта је сада с њом.

У том тренутку залаја Милорадов пас и појури у дубину шуме.

– Можда је зец – рекох.

Милорад поче да плаче, а ми сви почесмо да га дозивамо, ослушкујући како недалеко лаје.

– Вратиће се брзо, Милораде – рече Ана.
– Пси се увек враћају.

И заиста пас се ускоро врати весело машући репом. Дуго смо корачали између високих стабала а онда избили на пропланак и уцветалу ливаду, још увек зелену. С ње се простирао видик према нашој вароши. Ту смо дуго седели испод једне крошње и разговарали. Зацакљених образа Наташа нам је још увек одушевљено причала о Кистањама. Јован је додавао понешто.

Светлост је пљуштала по црвеним крововима када смо се у предвечерје враћали кући. Милорад је уживао док сам га носио и повремено трчао говорећи да сам његов коњић, закоцењујући се од смеха. Знао сам колико

то воли и ништа ми није било тешко што би њега обрадовало. Нисмо журили. Била је субота, без школе, а сутра је следио одмор.

Стајали смо пред кућом на капији када се испред нас зауставио аутомобил.

– Милораде, сунце моје! – крикнула је жена истрчавши напоље.

Милорад је напросто скочио с мог рамена трчећи јој у загрљај и вичући:

– Мама, мама...

За њом је изашао и човек са сузама у очима, па су обоје стали да грле и љубе Милорада. Клечали су око њега милујући му главицу, а он није одвајао руке од маминог врата, чврсто се држећи као висуљак. Пас је почео да лаје, облеће около и скаче на њих. Возач који их је довео стајао је и све то немо с осмехом посматрао.

За тренутак су ту били сви из наше куће и више се није знало ко шта говори и чини. Сви су били узбуђени, радосни, а ја помало и сетан јер сам знао да је то мој скори растанак с Милорадом.

СНЕГ

Она ће тек након много времена сазнати да оно није био снег.

Стајала је уз прозор и зурила у сивило дана, кроз голе мокре крошње стабала, када јој се учинило да су с неба почеле да сипе ситне пахуљице. И рекла је то:

– Гле, почео је да пада снег!

У њеном гласу било је извесне радости, као код детета, као у раном детињству.

Друге жене нису рекле ништа, само су се погледале и остале свака на свом убогом лежају. На њиховим лицима није приметила никакву промену. Као да нису ни чуле шта је рекла. Или као да су желеле да је поштеде тог црног сазнања кога још није била свесна.

Она је била нова и најмлађа међу њима. Ситне грађе, танког струка, кестењасте косе и тамних очију. И увек се смејала, поред свега, с много вере и наде, верујући да је живот

пун радости. Као да се и родила с осмехом на лицу.

Довели су је у новој групи, са старом и болесном мајком. Након неколико дана мајку су одвели с неколико жена, без повратка. Као толико пута раније. Она није знала куда и неутешно је плакала, а оне јој нису могле помоћи, мада су све знале. Једна од њих је тада пришла, загрлила је и привила на груди, да се исплаче. Остале су само немоћно могле да је сажаљевају.

Једног дана, након дужег времена, наоружани војник је ушао у бараку и питао да ли се нека од њих бави музиком. Само је она бојажљиво подигла мршаву руку.

– Како се зовеш? – упитао је.

– Хана – одговорила је дрхтећи, препуна страха.

– Како још?

– Хана Хас.

– Који инструмент знаш да свираш?

– Клавир. Концертна сам пијанисткиња.

– Од када свираш?

– Од своје пете године. И родитељи су ми музичари, а и муж.

– Где су они сада?

– Отац је умро, мајка је била са мном и некуда су је одвели. Муж са сином би требало да је у Прагу – одговорила је на чистом немачком.

Стражар је отишао. Након неколико дана дошли су по њу и она се побојала да је то крај. Тужно је погледала према женама које су је испратиле погледима све до врата. Већ је знала да су то одласци без повратка. Одвели су је у Праг. Када је након дуге вожње изашла из возила, напољу је у камиону угледала мужа Аврама и шестогодишњег сина Давида. Ноге су јој се одузеле, а срце стегло и помислила је на најгоре. На мужевљевом лицу није могла да прочита ништа. Ђутећи тужно је гледао према њој, а син је почео панично да је дозива:

– Мама! Мама!

Није могла да се помери. Војник је ипак није гурнуо, већ само ухватио за руку и повео према камиону. Чак јој је помогао и да се попне. Син је почео да плаче од радости и да је грли. Рукама ју је стезао као клештима. Чинило се да нема те снаге која би могла да га одвоји од њеног врата. Срце јој се цепало и сузе су грунуле низ лице. Муж је спустио руку на њено колено.

У камиону је било још мушкараца и жена. Неке је и познавала, као Ану, младу госпођицу црне косе и крупних милих очију, која је свирала флауту у градском оркестру и коју је сада чврсто стезала обема рукама на грудима. Личило је као да се плаши да јој је не отму и да ће је тако заштитити. Често су се виђале, а понекад и наступале заједно. Неки су у ру-

кама држали неке друге инструменте. То ју је зачудило. Шта ће им они сада када су пошли можда на пут без повратка? Ускоро су кренули и брзо схватили да напуштају град. Њој се учинило да је опет почео да пада снег. Када је подигла поглед према небу, видела је да су то праве пахуљице, а не пепео који је тамо поред барака долазио из крематоријума и прекривао оголелеле гране и још зелену траву.

Ускоро је иза њих остао тај тужан и језив крај. Камион је јурио равницом према северу и ветар је дрмусао цераду увлачећи се унутра и у кости. Било је хладно и Аврам је поново узео Давида стављајући га под свој широки и дебели капут. Само му је црна главица једним делом вирила, са зачуђеним очима које су нетремице зуриле у Хану. Сви су ћутали, оборених погледа, претрашени.

– Ово је пут за Терезин – чула је нечији глас из дубине камиона. – Можда није најгоре.

Аврам јој се осмехну с мрвицом наде.

– Јеси ли добро, драга? – тек тада може снаге да је упита и загрли.

– Јесам – промуца тихо с нечим што је блеснуло и личило на болећив осмех на њеном лицу.

– Шта је било с мајком? Је ли остала тамо?

– Не. Одвели су је.

Њему је све било јасно. Није више ништа питао. Питала је она.

– Где сте вас двојица били?

– Скривали смо се у подруму у кући твојих родитеља. Док нас нису открили. Неко нас је проказао. Нисам могао да обуздам Давидов плач. Стално те дозивао, тражио је да те доведем...

Њој су сузе опет линуле низ лице. Није их могла зауставити. Давид је хтео њој и Аврам јој га је препустио, свлачећи свој капут и омотавајући их обоје, онако сићушне, успео је чак и дугмад да закопча. Она је осетила како је њен мишић топао, како јој завлачи руке међу груди, како му косица мирише. Ускоро је заспао.

Падала је ноћ. На суморном љубичастом небу појављивала се понека звезда. Аврам је покушао да спусти задњу цераду, али му то није пошло за руком. Било је превише хладно. Сви људи унутра безуспешно су покушавали да се што више увуку у своју одећу, да се некако загреју. Али ту помоћи није било. Мислила је да је онима у предњем делу каросерије, ближе кабини, топлије. Она и Аврам, с Давидом готово у њеним недрима, налазили су се на самом улазу.

Пред зору су стигли у Терезин. Камион је ушао у логор и она је помислила како је из једног пакла ушла у други, само што сада није била сама. С њом су, нажалост, били и Давид и Аврам. Није знала шта их ту чека, сећајући се патњи из којих је дошла.

„Шта ли нас ту очекује, Боже!?” запитала се подижући главу према небу и гледајући у његову модрину.

– Hinaus! Hinaus! – дерали су се војници пожурујући их да се искрцају.

Промрзли, укочених удова, једва су успевали да сиђу, да се одрже на ногама. Аврам је у наручје узео Давида, а Хана се ослонила на њега и тако су некако добауљали до барака. У пролазу Ана јој се болећиво осмехнула, као да се поздравља. Заувек. У рукама је и даље стезала само своју флауту. Други су имали и понеки завежљај. И музички инструмент.

Ипак, када су ушли у просторију у коју су их сместили, видела је да је ту много боље него тамо одакле је дошла. Било је мање кревета, уредније, с више светла. Аврама су одмах одвојили, али је Давид остао с њом. То јој је била каква-таква утеха. Положила га је на кревет, ушушкала и сама легла. Нешто што је личило на јело на сточићу није ни окусила. Заспала је веома брзо.

Једна зелена ливада, пуна цвећа и мириса, по којој весела трчи смејући се гласно. У сусрет јој трчи Аврам, исто тако осмехнут и млад, као у време када су се упознали. И она схвата да је то оно време њене среће које је испуњава као некада. На себи има небески плаву хаљину, сандале од меке коже... на Авраму су тамне панталоне, карирана кошуља. Голо-

глав је, бујне црне косе, широког осмеха је дочекује у загрљај. Али, откуда ту Давид који је цима за хаљину и дозива: Мама?

– Aufstehen! Aufstehen! – буде је продорни и мрски гласови немачких војника.

Сада схвата где је, како се прекида њен сан, док Давид гласно плаче стежући је за руку.

Немац прилази, хоће да га помилује по коси, али се Давид заклања иза њене сукње.

Воде их некуда. Купање. Замена одеће, али не заробљеничке, него цивилне. Могу да бирају неке хаљине, сукње, мајице, оне жене. За Давида ту ничега нема. Изабрала је нешто, свеједно јој је шта, али Немица која их прати љутито прилази, наређује да свуче то што је узела и сама јој додаје оно што она сматра да јој боље пристаје.

На ручку који се чини људскијим среће Аврама. Размењују погледе и држе се за руке. И срећни су што су заједно са сином. Сада схвата да је у логору који се због нечега разликује, барем део у коме су она, Аврам и Давид, јер могу да се виђају. За сада само при ручку.

– Сазнао сам нешто – каже радосно Аврам. – У овим баракама су све сами музичари, сакупљени одасвуд.

– Шта смерају?

– Не знам, али ми се чини да смо барем за сада сигурни.

Човек за столом до њиховог укључује се у разговор.

– Ово је логор за показивање – каже равнодушно, готово не дижући поглед са свог тањира.

А када нису разумели, он покуша да објасни.

– Овде су нас довели да изводимо концерте, и тако показују представницима Црвеног крста. Све да би им доказали како се брину о затвореницима.

Хана и Аврам се погледаше с неверицом, али и с надом. Јело је било неукусно, али су ипак морали да једу. За Давида су бирали оно што им се чинило бољим и лепшим.

Следећих дана су их укључили у оркестар, почеле су пробе. Све је на неки начин било боље, али тај утисак да су у заточеништву није их напуштао. И храна је била укуснија, а били су и скупа, с Давидом који се играо око њихових ногу.

Добила је лепу хаљину којој би се сигурно у другим приликама веома обрадовала. Уредила је фризуру, подрезала нокте, покушала да негује руке. Аврам је добио ново одело, као и остали у оркестру. Све је изгледало као нормално да нису били опкољени високим зидом са бодљикавом жицом на врху и стражарима у кулама. Само је небо било слободно, звездано и широко.

Једног дана заузели су места у градској већници. Хана је имала концерт након дугог времена и била је испуњена срећом. Музика јој је значила све. Као веома млада, а и касније целог живота, сатима је вежбала и уживала у њој. Посебно је волела Шопена и његове етиде које су најзахтевније за вежбање. У оркестру је био и Аврам. И Ана с флаутом, као да није схватала где се налази. Унутра је било око сто педесет старих, беспомоћних, болесних и гладних људи. Они су живели за музику. Она им је била храна. Као да су слушајући музику одлагали смрт. Исто то је значила и за саме музичаре.

Концерти су се наставили, само се публика мењала. Многи су умирали или су одвођени у друге логоре где им се губио траг. На њихово место су долазили нови, слаби, јадни као и они раније. Слушали су музику и чекали, или спас или смрт.

У рану јесен, пред крај рата, Аврама су одвели у Аушвиц, па у Дахау, где је умро од тифуса. Када је сазнала за то, Хани се сломило срце. Остао јој је само Давид, весео и разигран, који није схватао много тога. Та вест покосила је Хану и мислила је да се никада неће опоравити. Очи су јој на мршавом али лепом лицу још више упале. Светлеле су неким чудним сјајем, у њима је било неизмерне туге, наде, и вере, али и пркоса.

Застрашујући звук каћуша у даљини сваким се даном све више приближавао. Они нису знали какво је и чије то моћно и страшно оружје, али су схватили да тамо где се пуца постоје две стране. Надали су се да ће једног дана и њиховим мукама доћи крај.

Био је почетак маја. Тако топао и мирисан, светао. Небо над логором имало је посебан плавичасти сјај, ноћу са звездама, које су јој док их је гледала, чинило се тако, говориле:

„Издржи! Само још мало издржи! Ускоро ћеш се вратити кући, у твој Праг. Можда те тамо чека и твој клавир.”

Руси су дошли једног посебно светлог јутра када је сунце било тако ниско, као да је и само желело да уђе у суморне бараке, међу испијена лица и онемоћала тела. Немци су се разбежали, а затвореници само чекали, немоћно лежали на креветима или као сенке, они који су то још могли, ходали по дворишту.

Када јој је један млади руски војник помогао да се укрца на камион, готово је подижући на рукама, а затим додајући Давида, она му се топло захвалила.

Тада је погледала у небо и помислила да пада снег. Сада је знала да су то само латице с воћака које је разносио ветар.

Насмејала се из дна душе, осећајући како се од тог смеха осећа веома лепо. Као да јој је неко уливао снагу у тело.

„Смех је лепа мисао”, помислила је и схватила да ју је он одржао здравом и чисте свести све те године. А осмехивала се топло и срдачно. Као да се тако нежна и крхка целог живота само осмехивала, у свакој прилици, сваким поводом. Свима, чак и онима који то нису заслуживали. Поред свих патњи и удараца, са свих страна, задржала је ведар дух и оптимизам.

Ускоро се с Давидом вратила у Праг. Било је то болно искуство. У њиховом стану готово да није било ништа. Највише је жалила за клавиром. Нико други од целе њене фамилије није се вратио. Цела породица њеног мужа, сви њени пријатељи, сви породични пријатељи, нико од њих. Било је то тешко време за њу.

Али, музичари су по њеном мишљењу, привилеговани. Знала је да музика од првог тона свакога одводи у неки други свет, свет мира и лепоте. Музика је врло важна за здравље, веровала је у то.

Поред свих лоших ствари она је увек гледала тамо где је добро.

– Свет је диван, пун лепоте и чудеса, међу којима је на првом месту музика, сјај душе... – говорила је уверена да је то једина истина.

Само је, сваки пут када би видела пахулице у ваздуху, осећала како јој цело тело дрхти и дуго јој је требало да се смири.

УЗАЛУДНИ МАРШ

Када се колона уморних војника, након дугог и напорног марша, излазећи из шуме, испела на један пропланак, војници угледаше, доле ниско испред себе, широко морско пространство и, недалеко, испод стрмих стена, кочоперно рибарско сеоце са звоником у средини. Задивљено су гледали у ту непрегледну велику воду и од умора поседали у хладу по ивици испод стабала. Они су били претходница за којом су долазиле остале јединице. Многи су се сетили Грчке и острва Крфа, одакле су у победоносном маршу пробијајући Солунски фронт кренули према Србији, онда и даље, а већина од њих је први пут сада видела море; они који нису прешли Албанију и боравили у Грчкој него су се јединици придружили у Србији.

Наредник, остави војнике да се одморе, а сам крену наниже да боље осмотри терен. Већ након стотињак метара обрео се у мањем ви-

нограду, у камењару са прегачицама црвене земље омеђене ниским сухозидима. Задивљен трудом људских руку гледао је у те уредне крпице земље с трсовима и помислио на завичај и плодну црну земљу у њему. „Кад би се она наша црница могла преселити овде”, помисли.

На смоквама, које су расле по ивицама винограда, још се налазио понеки смежурани плод. Сунце је већ било одскочило повисоко. Наредник је пажљиво осматрао терен испред себе и црвене кровове сеоцета. Један гуштер лењо се сунчао на каменој плочи, непомичан и миран.

Па, иако је само десетак дана раније, улазећи у Сплит, српска војска дочекана поклицима: „Добро дошли, браћо!”, наредника је мучило питање зашто се налази овде? Ово је до јуче била непријатељска земља и ко је и зашто наредио да се иде даље? Након пробијања Солунског фронта и свих патњи које је доживео до повратка и ослобођења земље, требало је да ужива у тој победи, миру и својој кући. Зашто сада маршира према западу? Каква је то политика? Иако добар и дисциплинован војник, никако није могао да се ослободи тог питања, а ни оправдања за поход његових војника и њега по туђој земљи. Главе се још губе, а хоће ли ови људи већ сутра да им буду захвални, или ће да се одрекну „браће”?

„Каква браћа, па до јуче су људи с ових предела пуцали на нас по Србији?” – него-

довао је у себи и мислећи како је неко у врху страшно погрешно.

Наредник настави да осматра коту на коју треба да се с јединицом пребаци, а онда уђе и у месташце уз море, па када закључи да је свуда мирно, седе на један камен настављајући да размишља о истој ствари.

Опијен јутарњим сунцем, које је почињало јаче да греје, мислио је на свој крај и Данку, девојку коју је оставио пре неколико година, не стигавши честито ни да је види у проласку кроз Србију. Она сада беше зрела жена, за удају, верна и смерна у свему, а и њему је време одавно било да се жени. Да није било овог проклетог рата већ би сигурно имали и децу. Чекала га је верујући да ће да се врати.

„Тамо на острву Видо су остала моја браћа”, прошапута наредник. „У плавој гробници Јонског мора. Да се ја питам, одмах бих наредио мојим војницима да се врате у Србију.”

Занесен размишљањима и опијен лепотом сунчаног јутра, седећи и даље на равном камену, пренувши се, наредник одједном скочи од изненађења. Одоздо, уз камењар, према њему долазила је већа група људи. Корачали су погнути ћутке и чинило се да се колона стално повећава. Као да су се са стране придруживали нови људи.

Наредник се почеша по глави, зачудивши се откуда се одједном створио сав тај свет а да их није раније приметио.

„Тако је када брстим светску политику”, помисли наредник окренувши се према својим војницима.

Али, они су већ прилазили са упереним пушкама, застајали су неми и сами се питајући шта им је чинити. Чекали су да им он изда неку наредбу. Када она изоста, остали су спремни и да запуцају.

Наредник само раширеним рукама, дигнувши их и спуштајући благо према земљи, даде знак да остану мирни. Чекао је да се људи приближе и да види каква им је намера.

Они су ишли мирно. Изгледало је као да су сигурни да им се ништа не може лоше десити. Очито су знали да је војска ту, али су ишли не скривајући се.

Када су се сасвим приближили, неколико затварача на пушкама зашкљоца. Наредник и даље остаде миран. Виде да је међу њима већина мушкараца, неколико жена, али и деце. У рукама су сви имали понешто - завежљаје, посуде, корпице...

Наредник схвати да сви ти људи долазе у миру, а и војници олабавише са својим пушкама видећи ту шаролику групу придошлица.

– Добро јутро! – иступи напред старији човек кошчатог лица и сасвим седе косе. – Добро нам дошли, драга браћо!

Наредник отпоздрави.

– Дошли смо да вас дочекамо у миру, радосни због слободе коју нам доносите – настави старина.

Жене прве почеше да одмотавају своје завежљаје распростирући их по камењу. У њима беше хлеб, сир, пршут, маслине... Деца открише котарице са смоквама, а мушкарци понудише војнике лозовачом и вином.

Војници, и без команде, као деца, почеше да се осмехују прихватајући чаше. Одједном, тако измешани, војници и придошлице, изгледали су као излетници на пикнику. Сви су почели да седају и започињу разговор.

Наредник, помало збуњен тим изненадним догађајем, није ни помислио на војничку дисциплину. И сам је из плетене корпице узимао жуте смокве и куцнуо се чашицом лозоваче са седим старином.

– Плашили смо се уласка италијанске војске – откри старина оно што га је тиштало.
– Сада када сте ви ту велика је наша срећа.

Наредник би најрадије да каже како он као војник само слуша наредбе претпостављених, али оћута. Он би радије да је у својој Шумадији, поред Данке. Гледао је отврднуте чокоте на каменитом побрћу, ипак мислећи како људи који својим отежалим рукама отимају од камена сваки грумен земље не могу бити лоши.

Онда примети како га пажљиво и осмехнута гледа једна млада, тек стасала девојка

зацакљених образа. Била је лепа и могла је имати година колико и његова Данка. Нешто у њеној лепоти од првог погледа падало је у очи. Никад му се није учинила тако лепом нека девојка. Он би најрадије да јој се приближи, разговара с њом, али схвати да то не би било лепо, па полупажљиво настави да слуша старину који му је говорио нешто о истом народу, језику, браћи.

У једном тренутку, док му је старина још увек занесено причао, наредник готово закорачи према тој девојци, али брзо и устукну. Одједном му се пред лицем створи Данкин лик са сетним осмехом и он се укопа на месту. Наставио је да слуша старца и да потврђује његове речи, мада није схватао шта му све он прича.

Јесен је блистала. Листови кестена су се златили на сунцу. Бакарно жуто лишће још се беше понегде задржало на гранама. Војници су са мештанима жаморили, пили и јели, а наредник је у мислима био негде веома далеко, мада му је старина још увек нешто жустро причао и објашњавао, што је он, благим климањем главе, повремено одобравао. И даље је све чешће упућивао поглед према лепотици која се трудила да исече ситне комадиће овчијег сира, танке кришке хлеба, да точи ракију или вино.

Спуштајући се заједно низ камениту падину према мору ишла је необична повор-

ка војника и мештана рибарског села. Такав необичан улазак у неко непознато место наредник још није био доживео.

На тргу, у сенци звоника, наредник опет примећује ону необичну девојку заносне лепоте и размишља како најлепши цветови расту свуда, и у шкртом камењару. Народ још части војнике, а они опустивши се као поблесавела деца, пију из букалета црно као ноћ вино.

Наредник чека да приспе већа војна јединица с којом треба да напредује према Ријеци. Колико времена треба да она стигне он то тренутно не зна. Ово рибарско село је место где треба да је сачека.

Одлучује да се војска утабори на једној заравни, сличној фудбалском игралишту. Мештани нуде своје куће, помоћне просторије, месни дом, али он то одбија. Овако мало опуштена војска би могла да направи неке недозвољене радње, мисли. Лакше ће да води контролу када су сви на окупу, на једном месту.

Када након два дана угледа како у место улази пуковник Вељковић са својом војском, с којим је наредник заједно прешао албанске планине, стигао на Крф, одболовао све што се одболовати могло, победоносно вратио у Србију, обрадова се као мало дете. Раширених руку су пошли један другом у загрљај. Војници се помешаше и настаде жагор.

– Је ли све у реду? – упита пуковник.

– И боље него што сам се надао – одговори наредник.

Остали су још један дан на истом месту, а када је стигла наредба да се крене даље, наступила је изненада врућина. Уз одобрење неки војници нису одолели а да се не окупају у мору. Идући обронцима уз море, ушли су у шуму која им је подарила хладне сенке и освежила тихим ветром. Након дугог марша она им је дошла као мелем. Седећи на пању у хладовини, наредника и даље није напуштало размишљање зашто иду према западу, зашто су далеко од Србије.

Прилазећи му широко осмехнут пуковник Вељковић га запита:

– Какве те бриге муче, наредниче? Сигурно непрестано размишљаш о својој Данки.

– Да, и то – одговори наредник. – Али има нешто друго што ми не да мира, стално размишљам о томе и не налазим одговор.

– О чему се ради?

– Господине пуковниче, одговорите ми искрено, ви сигурно то знате, зашто се батргамо по овим гудурама, по туђој земљи?

Пуковник га погледа изненађено, уозбиљи лице, намргоди се.

– Да се не познајемо дуго, да нисмо заједно прошли све оне патње до ослобођења земље, наредниче, наредио бих ти да станеш мирно.

Наредник поскочи, али га пуковник врати на пањ и сам седе поред њега.

– Није наше да размишљамо о томе, наредниче – рече пуковник. – Има ко о томе мисли. Ми смо војници и треба да стриктно извршавамо наређења. Да ми ниси тако драг, већ бих морао да озбиљно размислим о твом питању, па и да те казним. Млад си старешина, пред тобом је блистава војничка каријера и мани се таквих размишљања.

– Стално се питам зашто све ово? – охрабри се наредник. – Није ли требало да заокружимо своје територије на којима живе Срби, а да ове Хрвате и Словенце, као наше дојучерашње непријатеље, оставимо њима самима?

– Искрено, можда си у праву – рече пуковник. – И сам сам тако често мислио, али одлучено је да се створи нова држава Јужних Словена. Вероватно је то исправно. Видеће се. Сада не можемо знати да ли јесте или није.

– Можете ме казнити, пријавити, чинити шта мислите да треба, али ја се с овим не слажем. Ови људи ће једног дана да нам окрену леђа. Ми им стварамо државу, коју никада нису имали, а сутра ће нам забити нож у леђа. До јуче су били наши непријатељи.

– Не можемо унапред знати шта ће бити. Понављам ти, наше је да извршавамо наређења. Ослободи се таквих размишљања,

боље је за тебе. Ускоро ћеш ти својој Данки. Али, знај, три пука редовне наше војске, прекаљене у пробијању Солунског фронта, шаље врховна команда. Идемо све до Корушке, а онда до Данке. Сада знаш.

Седамдесеттри године касније, наредников унук Дејан као војник Југословенске народне армије, рањен је у Словенији као ”окупаторски војник”.

ТЕТОВИРАНИ ТЕТРЕБ

Високо горе, у гранама разгранатог бора, где сунце не продире сасвим, на летњој припеци цврчи цврчак. Ретка спарушена трава још се опире суши, чекајући неки изненадни летњи пљусак да се поврати у живот. Између камења је измрвљена црвена земља преко које брза дебели гуштер. Јутарњи ваздух испуњен је мирисом смиља, боровине, тишином. Лепо очешљани сунчеви зраци пљуште по црвеним крововима.

Дечак седи у хладу и чека.

Стазом посутом иглицама пинија долазе две девојке и два мушкарца.

Сваког лета он својом барком превози групице знатижељних туриста на суседно зелено острвце. Некада их само одвезе и врати се на обалу, чекајући договорено време да оде по њих и врати их у лучицу. Некада, што је за њега већа зарада, остаје на острвцету и чека их док они не заврше шетњу, обилазак или

купање у многобројним пешчаним увалицама наткриљеним столетним боровима. Тада му мајка спрема ужину. Пиће увек носи сам, доста хладне воде или сокова у малом фрижидеру.

Овог лета зарада је баш добра. Дечак је задовољан. Када најесен пође у четврти разред гимназије имаће повећу уштеђевину.

– Је л' ти уистину знаш да возиш тај брод?
– пита га без поздрава прилазећи један од момака с ранцем на леђима.

Дечак га гледа и ништа не одговара. Спреман је да отрпи. Већ је навикао на свакакве људе. Оне чији језик разуме, а и оне који говоре између себе на неком од страних језика, а он само слуша и ради свој посао.

– Плашим се да нас овај јуноша не потопи – не престаје да пецка момак сав истетовиран, јеж фризура, преплануо, можда малчице и припит.

Дечаку се момак не свиђа на први поглед, али и даље ћути и помаже девојкама да се укрцају на барку. Други момак се само смешка, а девојке су праве лепотице, посебно једна од њих, дуге црне косе, витка, складног стаса. Њен глас је тако умиљат док му се обраћа:

– Ја сам Милица – каже пружајући му руку.

Други се не представљају, а њему је драго што му се представила Милица и гледа је љубопитљиво стављајући јој јастучић на седало.

– Какву то она има привилегију – буни се тетовирани јеж. – Где су за нас јастучићи?

Дечак испод седишта вади јастучиће и за њих.

Када барка клизне морском површином, тетовирани само што не испадне из ње. Сви су лепо сели, само је он остао да стоји. У руци држи лименку пива, сав је надмен, снажан, али дечак познаје такве напуханце и најрадије би га треснуо. Већ годинама тренира џудо и карате и зна да би без по муке надвладао тетовираног. Али, они су његове муштерије, а како му је отац рекао, са свима треба бити пажљив и ничему не противречити. Треба им испунити сваку жељу, јер они плаћају ту услугу, превоза и чекања.

– Можеш ли да нас провозаш око острва? – не престаје тетовирани да стално нешто говори и захтева.

– Могу, наравно – одговара дечак мирно.
– Само се то додатно плаћа.

– Ко те пита, само ти вози.

– Добро, то стоји додатних 80 евра.

– Платићемо – каже друга девојка гледајући дечака право у очи.

– У реду. Возићу.

Барка лагано клизи. Дечак је укључио најмању брзину како би гости могли несметано да разгледају обалу. У прелепим увалицама већ има доста усамљених група купача које су други довели. Већина њих су голи. Дечаку

је то знана слика, али тетовирани не престаје да добацује и даје непримерене коментаре за купаче.

Густа борова шума прекрива већи део острвцета, али дечак зна да тако није на целом простору. На јужном њеном делу расте десетак великих смокава и он је често, док чека туристе да заврше с купањем, знао отпловити до њих и набрати гајбу или две, а касније сушити у дворишту куће. Управо су пролазили поред њих и већ из барке је могао да види како се жуте. Када одвезе групу на одређено место, вратиће се до њих, планира дечак. Овде је обала стрма, каменита, без увале, зато купачи ретко долазе.

Барка плови и даље поред пешчаних увала, а онда, крај једне од њих чује глас:

– Овде нас искрцај! – наређује дрско тетовирани.

Дечак лагано прилази једној од најлепших пешчаних увала, гасећи мотор и искачући у плићак.

За њим искаче и тетовирани, трапаво, готово да је заронио, мада су сви раније поскидали одећу. Осим Милице. Она је у лаганој белој ланеној хаљини, на ногама има сандале без пета с неколико укрштених каишића.

Дечак помаже Милицу.

– Понеси ме – каже умиљато она. – Тако си јак.

Он је прихватила док га грле две танке, чини му се, најлеше руке на свету. Она тако лепо мирише, јер му њена коса додирује лице.

– Види га! Још ће ми отети и девојку – цера се и шепури као тетреб тетовирани не престајући да се налива пивом из лименке.

Гости су искрцани, договор је постигнут када треба да дође по њих и дечак је сада неколико сати слободан. Он усмерује барку према ували са смоквама. Она није далеко. Радује се што ће за неколико тренутака да бере те златасте плодове.

Ускоро је испод њих. Жуте се као злато. Неке су се распукле, из њих се цеди слатка слуз. Дечак их кида и једе и опет се диве њиховом укусу и квалитету. Он је љубитељ смокава и много времена посвећује њиховом сушењу. Направио је специјане лесе за сушење према нацрту који је нашао на интернету. Показало се да је то одлична идеја. У повеликом дворишту засадио је неколико стабала које је сам марготирањем ожилио на стаблу, бирајући најбоље врсте. Неке су и са острва. Још су мале, али када порасту, мисли дечак, даваће драгоцене плодове.

Када је напунио две повелике гајбе укрцао их је у барку и ставио испод седишта. Онда одлучује да се врати у увалу у којој је оставио госте и да се и сам окупа. У ствари, он жели, макар и произдаље, да још који пут упути поглед на прелепу Милицу.

Али у ували нема никога.

„Отишли су да прошетају и разгледају острвце”, мисли дечак. „Ова борова шума је богомдана за шетњу и уживање.”

Дечак баца сидро недалеко од обале, скида се и скаче у море. Плива дуго и чуди се куда су се дели гости из те лепоте, ситног песка и плићака наткриљеног гранама огромних борова. Он види на једном месту њихове ствари прекривене шаторским крилом, али њих нема на видику ни у мору.

Излазећи на песак дечак види трагове стопала у њему, на једну и другу страну.

„Који ли су Миличини?”, пита се.

Покушава да их прати, бирајући да стаје у те мање за које мисли да су њени. Иде, застајкује, гледа, али нигде нема никога.

Трагови се одједном губе. Види се да је ту пар скренуо, у шуму. Дечак застаје. Ћути. Гледа у своја стопала и чује како недалеко неко цвили, ситно као штене, уздише.

Дечак се постиђено окреће и убрзаним кораком враћа према месту где су барка и ствари гостију.

Баш у том тренутку звони мобилни телефон. Мајка се брине где је.

– Тражили су да направим круг око острва – умирује дечак мајку. – Морам чекати још три сата, док се не задовоље шетње и купања.

– Јесу ли ти платили? – пита мајка.

– Нису још. Хоће, рекли су.

– Добро. Једи. Спремила сам ти омиљено јело – каже мајка. – Пиј доста течности. Опаке су врућине.

– Не брини, мајко – одговара дечак задовољан што ће данас доста зарадити.

Узима лежаљку из барке и одлази у хладовину испод бора. У гранама опет упорно цврчи цврчак. У прекидима. Таман помислиш неће више, уморио се, али не. Ево њега опет с истом песмом. Подаље пролазе барке, неке долазе, а неке одлазе. Дечак лежи и гледа у широке и чврсте гране. Дремуцка му се. Ипак је рано устао, а касно легао.

Коначно чује гласове. Девојке и момци се враћају и бацају у море. Настаје весела цика, рођење, гурање, задиркивање. Он то гледа иза стабла и не жели да га виде, а најрадије би био у близини Милице, да још једном осети мирис њене коже и косе. Купање траје више од сат и по, а онда га дозивају.

Он се појављује иза стабла и лагано корача према плажи.

– Клињо! – довикује му тетовирани.

Дечаку навире крв у чело. Осећа како му се у грудима шири нешто, стеже га. Тако га нико никада није назвао. Шта он мисли? Ко је он? Ако је и пијан, нема права да га тако ословљава.

– Остави момка на миру – негодује Милица. – Не смеш га тако називати.

– Да не би! – подругљиво ће тетовирани. – Клињо, одвези нас према оним стенама лево. Видео сам их када смо се возили околу. Желим да скачем с њих.

– Тамо је опасно. Тамо се нико не купа. Много је оштрих подводних стена.

– Ти ћеш да ми кажеш! – церека се тетовирани још увек цуцлајући пиво из лименке.

Остали га умирују, њима се не иде тамо, али тетовирани инсистира. Види се да је доста попио. Црвен је у лицу, одговарају га од те намере, али ништа не вреди.

– Добро – каже смирено дечак. – Потрпајте ствари у барку, јер се овде више нећемо враћати. Таман ће то бити уговорено време за повратак.

Сви трпају своје ствари у барку, само тетовирани и даље цуцла своје пиво. Милица брижно скупља и његове ствари, а помаже јој и дечак. Она му се умилно осмехује и у једном тренутку благо милује по лицу.

Ствари су сложене у барку, сви се укрцавају, само тетовираном други момак помаже да се некако укобеља унутра.

„Није добра ствар”, мисли дечак. „Али, моје је само да возим.”

За неки минут су у близини високих стена. Дечак прилази барком колико је то могуће, а друштво се узбрдицом затим пење према стенама.

Дечак с неверицом маше главом и нима-
ло му се то не свиђа, али ћути. Чека у барци.
Из ње добро види друштво које се попело на
стрмину. Као да је ножем одрезана. Истина,
море је ту дубоко, али оштре стене су као
шила свуда.

Дечак не жели то да гледа. И самог га је
страх. Али шта може? Његово је да угоди гос-
тима.

Испочетка нико не скаче. Сви стоје и гле-
дају доле. Девојке се нагињу и одмичу. Други
момак као и да не помишља да скаче. Девојке
још мање.

– Шта је, кукавице!?! – виче тетовирани. –
Трта, бато!

И, хопа! Скаче, лети некако смешно.
Ипак је то висина. И пљуска као жаба у воду.
Зарања. И нема га. Не помаља се испод. Дуго.
Дечак је у страху. Покреће барку и прибли-
жава се том месту. Милица и других двоје су
очајни. Вичу. Трче доле.

Дечак је ту, али не види тетовираног. Ста-
вља маску на лице и зарања. Тражи га. Ништа.
Као да је нетрагом нестао.

– Говорио сам, говорио сам – очајан је де-
чак пред пристиглим гостима. – Рекао сам да
се овде нико не купа. Сувише је опасно.

Милица плаче, рида, и сва је очајна, диже
руке, а друго двоје само унезверено гледају
према месту где је скочио тетовирани, све с
надом да ће се однекуд појавити.

Дечак је ипак најприбранији, зове полицију. Нико се не јавља. Зове родитеље. Јавља се отац.

– Догодила се несрећа – грца дечак. – Један гост је скочио у море и није изронио. Трчи у полицију.

– Ух, сунце ти жежено! Где сте ви то, Данило? – пита отац.

– Испод Мартинових стена.

– Ух! – кука отац.

Полицијска патрола стиже брзо. Професионални спасиоци скачу и роне, дуго, траже тетовираног тетреба скакача. Израњају. Зарањају. Сви су неми, само Милица кука:

– Патрик, Патрик! Шта ти је то требало?

Дечак први пут чује име тетовираног и мисли да је то неки Француз.

Сунце пече, немилице. Цврчак цврчи у гранама као и пре. Он не зна ништа о овој драми. Полиција мртво Патриково тело полаже на под глисера и брзо се удаљава.

Дечак покреће барку и враћа троје гостију према обали. Нико ништа не говори, само Милица плаче и тресе се, непрестано.

„Ко зна”, ковитлају се мисли у дечаковој глави. „Можда му она роди једног паметног дечака.”

ВРЕМЕ СМОКАВА

Рано изјутра, средином августа, тек што је сунце зарудело иза брега, стари Петар је ишао одоздо од мора према свом воћњаку, корачајући веома лагано и куцкајући старим штапом о камење расуто свуда по уском сеоском путу. То чини свакодневно, већ годинама, иако баш нема неке користи од њега, јер оно што на стаблима успе да сазри, све искључају дрске птице. Он нема начина да одбрани све те плодове, а успе да убере тек понеке и да истим путем, сада спуштајући се према мору, донесе их кући у корпи од прућа. Сачува само грожђе на барасу испод кога седи и кога успе да покрије зеленим мрежама. Поред омање камене викендице, испод бараса је велики храстов сто, исте такве две клупе испране кишом на којима седи, гледа према мору. Од стола је затегао канап на чијем је крају у средини воћњака звоно. Потеже он повремено звоно, али су се птице изгледа већ навикле и на то,

па од свега има мало користи. На столу је често расечена зрела крушка за пчеле. Може сатима док седи да их гледа и да им се диви. Ипак, од свега на свету, највише воли тај свој воћњак који је сам засадио, неговао све те године, заливајући стабла кишницом из чатрње док је могао. Зато и рани сваког јутра да би одбранио оно што он мисли да може одбрани – жуте смокве.

Данило, вижљаст и лепо развијен момчић, његов сусед, чији родитељи имају воћњак поред Петровог, види га како лагано и мало погурен иде путем између два висока сухозида. У ствари, постранце види само како поскакује његов сламнати шешир изнад камења, али зна да је то он.

И биће тако све док не дођу прве јесење кише и док не нападају већ сасушене и иструлеле смокве, а на гранама у воћњаку остане тек понека закржљала јабучица или крушка. Једино ће се маслине одржати. Њих птице неће. Обраће их Данило и његови родитељи уз помоћ суседа и одвести у уљару. Тако ће Петар добити уља и више него што му је потребно за неколико година. Он ће део да прода, а део одлази кћери у Болоњу, која ће колима доћи пред саму зиму.

Од када му је умрла жена живи сам и одлично се сналази. Ретко од кога шта тражи, помоћ или било шта. Некада је у морнарици био кувар и многе добре рецепте поделио је

својим сусеткама. Оне су му биле захвалне и често имале питања, тражећи савете, нарочито за време неких свечаности.

Када се Петар сасвим примакне капији Даниловог воћњака и види га, обрадује се и насмеје, а блесак му осјаји вештачке зубе:

– Добро јутро, Дани! – каже радосно. – И ти си поранио.

– Шта могу. Родитељи ме терају да обилазим воћњак и видим да ли је све на свом месту – одговара Данило.

– А шта не би било. Нарочито код вас.

– Морам обићи све мреже и поправити везице. Ветар их одвеже.

– Да мреже штите од ових ђавола.

Гледа на свој воћњак. Кад пљесне рукама с грана дозрелих смокава полети јато косова.

– Поједоше све – рече сетно. – Ма остаће нешто и за мене.

Опет се насмеје с необичним сјајем зуба. Мало поправи шешир, лупи штапом по камени, откључа капију и уђе у двориште.

– Хеј, Дани! – позва га сетивши се да је заборавио да му каже нешто за њега веома важно. – Долази ми кћерка с унуком. Долази ми Летиција, ти је знаш.

– Она мала, како је не бих знао.

– О, више није мала – рече радосно. – Напунила је шеснаест година.

– Зар толико? Дуго је нисам видео. Ишла је у четврти разред када је последњи пут била овде. Баш је много времена прошло од тада.

– Ниси ни могао. Била је мало у Болоњи, мало у Шпанији код оца. Ишла је у школу у Барселони. После сваког лета путовања по свету, као да је њен отац желео да је отргне од мене. И од мајке. Знаш, они су разведени, моја кћерка и бивши зет.

Данило ћути јер не зна шта би на то рекао.

– Ти би могао мало да се потрудиш око Летиције. Да је упознаш с твојим друштвом и да је водиш на плажу.

Данилу нешто враголасто заигра у грудима. Одједном се сети крупних очију те девојчице, дуге кестењасте косе, њеног лица, али није могао да замисли како она сада изгледа у тим годинама.

– Наравно, не брините. Могу да је возим барком околo. И моје друштво ће се обрадовати.

– Хвала ти, Дани – рече Петар и оде у викендицу.

Летиција је стигла једне вечери када је сутон почињао да се лепи по крововима кућа. Трг је застирала сенка звоника где је Данило седео с пријатељима када је аутомобил у лаганој вожњи прошао поред њих. Препознао је њену мајку, али само је овлаш видео Летицију која је седела с друге стране на сувозачевом месту. Опет му је нешто заиграло у грудима, али ништа није рекао друштву. Када се круг месечине издигао изнад црквене куполе, по-

шао је кући испуњен радошћу. Сутра ће након толико година поново да види ту девојчицу с којом се раније играо.

А онда се пред њим појављује она, Летиција, детиње нежног и кротког лица, вижљаста, светле меке косе и лепих пуначких усана, чини му се, још крупнијих тамних очију. Витка, ломна, израсла у високу девојку. Ни налик оној маленој мршавици од пре много година.

– Здраво, Дани! – виче весело и трчи му у сусрет бацајући му се у загрљај. – Готово да се ништа ниси променио.

– Богме ти јеси – гледа је љубопитљиво Данило. – Готово да те не могу препознати.

– Мало сам се удебљала, ако на то мислиш.

– Ма не, ниси, порасла си од када те нисам видео. Дуго је то.

Зрачила је неком божанском светлошћу. Имала је рупице на образима када се насмеје које он раније није примећивао. Велике тамне очи исијавале су искрену радост због сусрета.

– Да, то је веома дуго време – рече Летиција. – Моји су ме развлачили на две стране. Деди нисам долазила јер је он зиму проводио код нас у Болоњи. Тако му је било лакаше.

– Да, то знам. Испраћали смо га у касну јесен и чували кућу.

– Недостајало ми је ово наше море, мада сам га лети и у Барселони имала.

– Сигурно не овакво – насмеши се Данило.

– У праву си. Сањала сам непрестано оно наша зелено острвце тамо.

Данило већ следећег јутра трпа њене ствари и помаже јој да се укрца у барку. Она жели што пре да оплови око острва, да изабере неку пешчану увалицу за купање, где ће бити сами, каже.

Док барка лагано клизи морском површином, Данило непрестано гледа у њена обла колена и тек напупеле сисице испод хаљине. Ти оштри вршци штрче испод танког платна као два мала брдашца. Млада девојка немирне косе, витког врата и уског струка претворила се у праву лепотицу. То није више она девојчица лица умрљаног црним дудовима, увек разбијених колена са фластерима и разбарушене косе.

Барка сасвим лагано плови око острва. Летиција се присећа сваке увале.

– Стани! – виче изненада. – Тамо су наше смокве.

– Време смокава је – каже Данило. – Берем их већ данима и сушим.

– Можемо ли горе?

– Наравно – каже Данило задовољно и примиче барку обали. – Не могу даље. Мораћемо мало да газимо.

– Ех, тога се добро сећам. Вода нам је долазила до врата. Сада смо порасли и неће.

Данило скида одећу, узима гајбицу за смокве, скаче у воду и пружа јој руку.

– Зар нећеш скинути хаљину? – пита Данило.

– О, не! – овако је романтичније – каже.

Широко се насмејала а на образима су јој се опет појавиле оне јамице којих раније није било, или је Данило заборавио на њих. Мокра хаљина јој ускоро приања за тело откривајући сву лепоту.

Пењу се уз стрмину и зачас стижу испод смокава. Оне се жуте, као злато, и на гранама их има много. Летиција је усхићена. Бере их и једе. Данило их и сам куша, али потом почиње да их бере у гајбицу.

– Нигде оваквих – каже враголасто Летиција. – Оне које купимо у Шпанији на пијаци нису им ни до колена.

– Погодује им ово место. Не знам због чега, али је тако. Можда су корењем продрле до слатке воде. Ко ће знати. Кажу да смоква може да пусти корење и до сто метара у даљину, само да се дочепа воде.

Данило је чести гост овог острвцета обраслог великим зеленим боровима. Лети зарађује тако што вози туристе на разгледање и купање. И сам га воли и на њему се осећа као код куће.

Када у повратку Летиција изабере усамљену пешчану увалицу за купање, Данило прилази барком на пристојну близину, баца

сидро и они опет газе према месту где ће да се купају носећи своје ствари и кесу зрелих смокава. О како је само необична Летиција у тој белој и мокрој хаљини припијеној уз тело!

Чим јој хаљина склизну с груди Данило малчице скрену поглед. Када ипак окрене главу види слабашан осмех на њеном лицу и како јој се пропињу груди. Он се брзо прихвати лежаљки и поче да их простире по песку, размештајући и остале ствари.

Када поново подиже главу виде да је она потпуно гола. Збуњен још више, изненађен и сметен, Данило види рутави простор између њених ногу. Тај бујни црни брежуљак је необичне величине, такав какав он до сада никада није видео, мада је често долазећи по туристе виђао многе девојчице и жене које су се купале голе.

Он не зна о чему да заподене разговор, јер није од ње очекивао такву слободу. И даље спетљан почиње да тобоже поправља ивице лежаљки, вади воду из омањег преносивог фрижидера, отвара кесу са смоквама и једе.

Она и сама узима једну смокву.

– Волиш ли смокву? Сви дечаци воле смокву – каже враголасто.

И даље се смеши, као да је спознала његову збуњеност, али не говори ништа, него се пружа по лежаљци. То је добра прилика да и Данило учини исто. Али му из мисли не излази тај велики црни брежуљак, а ни сисице

које се пропињу према небу. Када малчице искрене главу види како се са сваким уди-сајем спуштају и поново подижу њене груди. Мирисна и жељна миловања поред њега је лежала набујала девојка. Он потом гледа галеба у висини и ћути. Лагани ветрић му милује кожу. Изнад су гране разгранатог бора.

Летиција одједном скаче и трчи песком према мору, скакуће кроз воду и када стигне до довољне дубине, витко се баца у њу. Данило и сам скаче и придружује јој се. Кад она зарони, зарони и он и види како јој се тело лелујаво извија као риба. Дуго пливају и за-диркују се.

Капљице воде светлуцају и клизе преко њеног тела када се врате на песак. Док корача према лежаљкама стопала јој пропадају у песак.

– Како си лепа – отело му се у једном тренутку.

– О, колико ти је дуго требало да ми то кажеш.

Данило збуњено ћути, не зна шта још да каже. Рекао би толико тога, само што не налази праве речи.

Али, у том тренутку следи још веће изненађење. Летиција се баца на њега и обоје падају на лежаљку. Он осећа како она подрхтава док га гледа мало уплашеним и раширеним очима. Њене груди су набрекле и постале чврсте а брадавице надигле. Она је над њим са

осмехом светлим и љупким као сунце. Осећа мирисну топлину њене девичанске похоте док задржава дах. Окреће је на леђа.

– Шта то смерате, млади господине? – пита зажагрених очију и загонетно се кикоћући.

Тада се звук неке барке која се примиче ували нагло повећава.

– Хеј, Данило! – још из даљине чује Максимов глас. – Нећеш нам се сакрити.

Кад барка пристигне сасвим близу види да су с њим и Јаков и Бане.

„Ђаво да вас носи!” узбурка се у Данилу. „Зар нисте могли у неком другом тренутку?”

– Молим те, обуци се! – каже Данило.

Летиција облачи само гаћице, најмање ваљда које постоје на свету.

Већ је јесен са жутиим влатима и опалим лишћем. У светлосној прашини она блиста. Пролази лето које је омамљивало јаким мирисима смиља. Бакарно жуто лишће кестена злати се на сунцу. Један напукли нар задржао се на грани. Смокве су без лишћа, са тек понеком смежураном смоковом које нису искључале птице.

Летиција је давно отпутовала.

Стижу ветрови. Расточене сенке падају по песку. Лишће узлеће према небу.

КРИК

Када сам подигао главу, тек незнатно изнад траве и пољског цвећа, онолико колико ми је то снага дозвољавала, након што сам делимично дошао свести, сусрео сам се за трен с њеним великим прекрасним очима, у којима је било неизрецивог бола, немоћи и стида. У том тренутку кошмара нисам поимао шта се десило, где се налазимо, да ли сањам, откуда овде, ко је она. Глава ми је клонула и немоћним погледом обухватио сам изнад небо на коме су светлוצале небеске звездане пчеле. Тишина сазвежђа царевала је над нама. Лежао сам наузнак тренутак, а онда пао у неки полусан, губећи и враћајући се свести, не сећајући се ничега, само осећајући јаке болове у целом телу. Цурила ми је крв са чела и клизила низ лице. А после није било ничега.

Не знам колико је све то трајало, тек кад сам отворио очи, схватио сам да је већ пала дубока ноћ, да у прикрајку видим месец, ши-

роко озвездано небо и да у близини опојно миришу липе. Наша два немоћна тела лежала су на насипу поред реке. У оближњем рукавцу повремено су кркетале жабе, а у крошњама стабала певале птице, чини ми се, као никада до тада.

– Напокон сте се пробудили – рекла је једноставним, умилним гласом.

Успео сам делимично да се налактим и видим је поново, сада много јасније, њено сићушно тело, девојчице од око петнаест година, потпуно немоћно, прожето слабашним стењањем. Лежала је такође наузнак, раскречених ногу, поцепане хаљине, гола, тек напупелих груди, сва у модрицама, умрљаним крвљу. Тело јој је непрестано подрхтавало, трзало се, као да је у себи тихо плакала, свесна своје судбине. Била је сва окрвављена, изубијана, немоћна да се помери. Толики бол извирао је из ње, а ја ни сам нисам могао да се озбиљније померим, да јој се приближим и помогнем на неки начин. Левом руком чврсто је стезала грумен траве и земље. Као да је желела да се задржи уз њега.

Тада сам спазио да нисмо сами, да је у близини још неко, без икаквог знака живота, некако чудно склупчан, као убијено псето, лица окренутог надоле према јарку. Гледао сам наизменично девојчицу, па тог човека, крупне грађе и као ноћ црне, накострешене косе.

Онда сам у својој свести зачуо опет тај крик, продоран, који леди жиле. Затворених очију присетио сам се шта се десило.

Потрчао сам махинално. Запомагање је бивало све гласније. Раније сам се често знао ухватити у размишљању шта бих и како поступио ако некоме изненада затреба помоћ, ако неко буде нападнут, нејак, много слабији од нападача, нека жена или девојка, на улици, у аутобусу, било где. Остајао сам без правог одговора, мада је нешто у мени говорило да не бих остао миран. Ипак, знао сам то, нисам баш при некој снази и не располажем борилачким вештинама, никада се нисам тукао, избегавао сам конфликтне ситуације, бежећи од сваке гужве, али да бих свеједно реаговао. Никада и није било потребе за тим. Ништа слично се раније није догодило. За сваки случај, увек је у мојој близини био неки револвер, прави или плашљивац. Али, тада не.

Крици и запомагање су постајали све гласнији, продорнији, очајнији. Моји снови су напречац били прекинути. Јер, ја сам у повратку, након више од пола века, морао да појурим, прекидајући свој сан и шетњу тим насипом поред реке којим сам некада одлазио у гимназију. Баш ми се беше вратила слика мене као младог гимназијалца који је управо прешао реку у рано зимско јутро, у јадном танком капутићу, који пропушта студен до костију. Увек сам журио да што пре пређем

мост и реку где је највише дувао ледени северац, а већ тамо, на насипу, на том од стабала заклоњеном делу, бивало је мање ветра. Била је то широка узвисина подигнута као насип за одбрану од поплава и сви смо је користили као скраћени пут за одлазак на наставу. У то јунско предвечерје поново сам будио успомене, превлачећи преко њих као прстом преко рана, некада срећних, некада болних. Па, ипак, у том тренутку сам осећао неку неизмерљиву срећу. Срећу која ме је испуњавала свега. У близини није било живе душе. Чак сам пожелео и да звиждућем, али сам схватио да то не умем и да не би звучало ни на шта. Због те тишине сам био још срећнији, све до тог крика.

Трчао сам сигурно више од осамдесет метара, пре него што сам се приближио и видео да неки крупни мушкарац трга одећу с неке жене, оборивши је на земљу. Она се немоћно отимала, извијала, очајна у том тренутку. Њени болни крици и дозивање пробијали су вечерњу тишину. Потргао је с ње оно мало хаљине, пре него што сам пристигао. Већ се био навалио на њено тело, раширујући јој ноге, шамарајући и ударајући песницом по лицу, у груди, хватајући за кукове.

Нажалост, овде нећу знати да опишем детаљно шта се даље десило у том тренутку. Сећања су ми непоуздана. Сећам се само да сам у том узбуђењу и узавреле крви у близи-

ни спазио неку дебелу грану (испоставиће се касније да је била храстова, али не довољно чврста) и да сам њоме одала мио грмаља, чини ми се, по глави. Напустио је девојчицу и почео да се рве са мнош. Изгледао је здепасто и смешно тако са спуштеним хлачама, што му је успоравало кретање. Оборио ме је на земљу и стао да удара шакама у лице, по телу, куд је стигао. Извијао сам се као змија, док сам то могао, а у једном тренутку успео и да отргнем, доспем до оне гране и почнем бесомучно и дивље поново да га ударам по глави. Мора да се тада скљокао низ насип у тај смешни положај. После се не сећам шта је било, вероватно сам исцрпљен пао, до тренутка када ме девојчица позвала:

– Напокон сте се пробудили.

Јесам ли убио човека, пролетело ми је кроз кошмарну главу. Савијени се није помицао. Око нас је била тишина. У даљини су се видела треперава градска светла. Понеки ауто би прошао оближњом улицом, па би се све утишало. Само су моје звезде играле свој плес на небеској куполи, певале су птице и липе су просипале свој заносни мирис. Девојка је тихо јечала, ја нисам могао ни то. Сада ни главу да подигнем, да је утешим. Некако сам смогао снаге да једва прошапућем:

– Не бој се. Наићи ће неко и наићи нас.

Уздисала је и плакала жалосно, болно. А ја сам био очајан што немам снаге да јој се

приближим и помогнем на било који начин. Чинило ми се да су ми све кости поломљене. Губио сам свест и опет се враћао.

Наишао је прво пас. Осетио сам како је почео храпавим језиком да ме лиже по лицу и шакама. Деловао је питомо, неговано. Видео сам његове паметне очи и огрлицу око врата. Махао је репом и много обећавао. Мало касније, отворивши очи, видео сам над собом забезекнутог човека како ме нетремице гледа, скрећући поглед час лево, час десно. Вероватно је био ужаснут сликом коју је видео, не проговоривши ни реч. Покушао сам да се осмехнем, срећан што је ту, али он се упутио према девојци која је почела једва чујно да шапуће, док је он скупљао нешто од крпица да прекрије њено изубијано тело. Пас је трчкарао око нас, знатижељно, од једног до другог.

Човек се вратио до мене и тек тада проговорио:

– Ту је још неко. Тек сам сада приметио.

– Напао је девојчицу, а после и мене. Да ли је жив?

– Не знам. Позваћу помоћ.

Много је људи на насипу. Много белих и сивих униформи. Уносе прво девојку, па онда мене. Одозго ми се осмехују звезде. Лако је њима, њих нико не може да пребије. Њих ништа не боли. Лежимо у колима упоредо. Она и даље јеца. Стишћем зубе. Нећу глас да пустим. Ћутим. Стално мислим на малену, на

њено измрцаврено тело. Возе нас брзо. Да ли је грмаљ жив, питам се. Да ли су њега одвезли другим колима?

Износе прво девојчицу. Не могу честито ни да је видим. Не можемо ни да се поздрави-мо. Ни реч да изустимо. С муком се трудим да видим куда је одвозе. Ту се растајемо.

– Имали сте потрес мозга – каже млада докторица касније, млада, чини ми се, као она девојчица. – И два сломљена ребра, али ће бити све у реду. Не брините.

– А она девојчица? – питам ужурбано. – Шта је с њом?

– Има теже повреде кичме, сломљену руку, много модрица... – каже докторица. – Надамо се да ћемо моћи да јој помогнемо.

О како бих у том тренутку желео да идем до ње.

У свести и даље чујем тај крик, болан, беспомоћан, крик који прекида моју шетњу и пробуђене успомене након више од пола века.

Онда, једног раног преподнева, када се будим и отварам очи, након што сам поново заспао након визите, док сунце просипа своје зраке кроз прозор и обасјава мој кревет, као у неком лепом сну видим је поред у колицима. Њена тако танка рука лежи на мојим грудима. Девојчица има јасан, бистар поглед и њено веома младо лице кроз осмех чудно зрачи. Усне јој светле као бистра јутарња ружа.

ЈОВИЦА БУРЂИЋ рођен је 3. 10. 1949. у Глоговици на тремеђи између Дервенте, Добоја и Модриче, Република Српска. Прозни писац и песник за децу и одрасле. Дипломирао на Педагошком факултету у Ријеци.

Аутор више књига поезије и прозе за децу и одрасле читаоце. Објављивао у многим листовима, часописима и на радију. Поједини радови су му превођени на стране језике као што су руски, енглески, француски, шпански, италијански, мађарски, грчки, шведски, дански, норвешки, пољски, чешки, немачки, кинески итд. Његова књига поезије „Звезде на узглављу” објављена је као библиофилско издање са дванаест песама преведених на двадесет страних језика и оплемењена сликама Оље Ивањицки. Заступљен је у више антологија и избора поезије и прозе.

Објављене књије:

Уснула девојка, њесме (1974), Лариса, њесме (1974), Љубичасто јорје, њесме (1976), Санак Склойиочић, њриче за децу (1983), Како волим Ану, њесме за децу (1983), Руке вечерњих љубавника, њесме (1984), Љујко њело, њесме (1985), Кошуџа и лојочи, (The Roe and Water Lilies), њесме, двојезично српски и енглески (2000), Исџрпнуџи рукоиис, њесме (2004), Њене очи море, њесме, библиофилско издање, 21 њриимерак (2004), Жирафа Жералдина, њесме за децу (2005, 2006), Симонине очи, њриче за децу (2006), Лейо је биџи код куће, њесме за децу (2008), Звезде на узгла-

вљу (2009), *Калина и морски коњици, њриче за децу* (2010), *Лейџо без Веронике, њриче за децу* (2011), *Киша и влајџи / Deszcz i żdźbła, двојезично српски и њољски, изабране и нове њесме* (2012), *Пейео зјаслої лейџа, њесме* (2012), *Ојојни мирис њреха, њриче* (2012), *Укус њрвих њољубаца, роман за децу* (2014), *Кајсије за Хану, роман за децу* (2015), *Нежне јодине, њриче за децу* (2016), *Средрна укосница, њриче и њесме за децу* (2017), *Крчаї, њриче* (2019), *Изабрана дела у 15 књига* (2020) и *Ко џи је украо звезде из очију, избор љубавних њесама* (2022).

Двоструки добитник награде „Драго Жерве” (Gervais), Златне значке Културно-просветне заједнице Србије, Печата вароши сремско-карловачке, Пјесма над пјесмама као и других награда на књижевним конкурсима.

poezija@mac.com www.jovicadjurdjic.com

Садржај

Кућа с душом /5

Цветна ливада /15

Голо време /27

Агостина под кошћелом /39

Милорад /57

Снег /69

Узалудни марш /81

Тетовирани тетреб /91

Време смокава /101

Крик /111

Белешка о њисицу /118

Јовица Ђурђић
АГОСТИНА ПОД КОШЋЕЛОМ

*

Издавач
Књижевни атеље Ars Poetica

Београд

*

За издавача
Ивана Ђурђић

*

Лекџура
Ранко Павловић

*

Графичка ојрема и ѿрелом

Аутор

*

Тираж

500

*

Београд

2023.

*

ISBN-978-86-921091-9-5

*

Шџамџа
FineGraf
Београд

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41(497.5)-32

ЂУРЂИЋ, Јовица, 1949-

Агостина под кошћелом / Јовица Ђурђић.
- Београд : Књижевни атеље Ars Poetica,
2023 (Београд : FineGraf). - 119 стр. ; 22 см. -
(Библиотека Пенелопа)

Тираж 500. - Белешка о писцу: стр. 118-119.

ISBN 978-86-921091-9-5

COBISS.SR-ID 116110601